

„Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!“

rugpjūtis

ISSN 1648-0244

2006

VARPAS

Nr. 8(142)

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

**1991 m.
rugpjūčio 23 d.
Vilniuje ir
Klaipėdoje
demontruotos
okupantų
pastatytos
lenininės
kaliausės**

! 1940 metų birželį ir liepą atsigręžus

Priešinosi tauta, priešinosi gamta

Ignas Šeinius

Ignas Šeinius (Jurkūnas) – svarbių mūsų istorijos įvykių liudininkas, lietuvių rašytojas, diplomatas. Skandinavijoje gynęs lietuvių tautines ir pilietines teises, savo knygoje „Raudonasis tvanas“ aprašė Lietuvos įvykius nuo 1939 m. spalio mėn. 29 d. iki 1940 m. rugpjūčio mėn. 11 d., kuomet slapčia pasitraukė iš sovietų okupuotos Lietuvos.

Kaip Raudonojo Kryžiaus atstovas karo pabėgėlių šalpai, I.Šeinius turėjo galimybę stebėti įvykius iš arti Kaune, Vilniuje ir bet kurioje Lietuvos vietoje, kol budri NKVD akis nepradėjo jo paties stebėti. Tarptautinis Raudonasis Kryžius Ženevoje, Hooverio komitetas Niujorke ir žydų komitetas Joint, Vokietijai užpuolus Lenkiją, teikė pagalbą karo pabėgėliams. O pabėgėlių per kelias dienas buvo priskaičiuota 27 500: 3 700 lietuvių, 12 500 lenkų ir virš 11 000 žydų. Nors rūpesčiai pabėgėliams buvo pagrindinė rašytojo veiklos sritis, jis įdėmiai stebėjo, fiksavo ir apibendrinio okupacijos momentus, areštus ir trėmimus. Antai iš Vilniaus tik per šešias okupacijos savaites buvo išvežta per 800 žmonių, iš Vrublevskio bibliotekos išgabentas visas Lietuvos istorijos skyrius, į „saugesnę“ SSRS teritoriją „perkelti“ kai kurie fabrikai.

Kaip Molotovo-Ribentropo paktą ir jo slaptyųjų protokolų pasekmę, 1940 jų metų juodųjų birželio ir liepos dienas, I.Šeinius knygoje vaizdžiai atspindi birželio 14-ąją (seimo rinkimai) ir liepos 21-ąją (seimo spektaklis-sprendimas prašyti Lietuvą priimti į SSRS). Nebūdamas mistikas, autorius įžvelgia ryšį tarp piktos valios žmonių užmačių ir gamtos reakcijos, pastebi, kad geros valios žmonių priešiniui padeda gamta.

Vertos išskirtinio dėmesio, ištraukos iš knygos pateikiamos skaitytojui.

Liepos 14-tą.

Aukštoji Freda, Kauno priemiestis.

Nubundu ir girdžiu, kad lyja. Ar tai ne stebuklas, pradžia stebuklo? Jau nuo seniai, nuo birželio pradžios, nelijo Lietuvoj, ypatingai jos vakaruose. Dabar lyja smarkiai, be perstojos. Pro atvirą mano kambario langą traukia vidun maloni gaivinanti drėgmė... Nuo septintos valandos ryto lyja taip, kad žmogus nedrįsta nosies iškišti pro duris. O jei kas apsišarvavęs ir išeina, tai kad nuskubėtų pas gerus pažįstamus ir draugus pasidžiaugti. Visą savaitę subolševikinta spauda tai maldavo, tai grasė: „Pilieti, atlik savo pareigą, balsuok liepos 14-tą, „Krašto ateitis priklauso nuo tavo balso“ arba: „Kas nebalsuos, pasidarys liaudies priešu“, „Kas neina su mumis, tas eina prieš mus“. Norėdami parodyti, jog visa tai ne tušti žodžiai, bolševikai išleido įsakymą, kad balsuojančiųjų pasai ar kiti asmens dokumentai būtų balsuojant atitinkamai pažymėti antspauda. Bet dabar palaimintam, laukiamam neišlauktam lietuviui taip gausiai lyjant, kiekvienas turės kuo pasiteisinti, „bolševikiškai, judaistiškai“ nebalsavęs. Juk kas gi gali priversti žmogų eiti balsuoti pro griūvančias iš prakiurusio dangaus vandens sienas? ...Rinkimų prasmė gimimas balsoj garantuotas.

...Vėliau vakare per radiją girdžiu, kad, nežiūrint smarkaus lietaus, visam krašte balsuota nepaprastai gyvai. Žmonės, girdi, stačiai brido per lietų. Matyt, mane matė kas brendant.

Dar vėliau, dešimtą valandą, radijas praneša, kad vyriausybė nutarė rinkimus pratęsti vienai dienai. Nežiūrint, kad balsavusių skaičius kai kur pasiekęs net šimto nuošimčių, vyriausybė panorėjusi kiekvienam, balsavimo

teisę turinčiam, suteikti galimybę atlikti savo aukštą pilietinę pareigą.

...Nežiūrint nepaprastai aiškos oficiozų kalbos, lyja ir šiandien, rinkimų pratęstą dieną. Beveik nei kiek ne mažiau kaip vakar. Įstaigose, biuruose ne rinkimai diskutuojami, o kalbama apie tai, kas naktį iš ketvirtadienio į penktadienį buvo suimtas. Iš lūpų į lūpas eina daktaro Bistaro, krikščionių demokratų vado, vardas, advokato Toliušio, valstiečių liaudininkų pirmininko daktaro Domo Cesevičiaus, tautininkų vado. Nauji vardai aikštėn iškyla. Atpasakojamos dramatiškos, širdį verenčios scenos, vyrus atplėšiant nuo žmonių ir vaikų.

...Antradienį, liepos 16-tą, oficialiai pranešama, kad 97 nuošimčiai balsavimo teisę turėjusiųjų sudėjo savo balsus į liaudies seimo rinkimines urnas.

...Uždarius pirmadienį balsavimo patalpas, tuojau pat nustojo ir lietus lyti. Dabar kasdien daugiausiai saulėta. Jei ir užaina koks debesis, tai nelyja tiek, kad per daug sutrukdytų nueiti darban ar sugrįžti namon.

Nors ir neįvyko joks stebuklas, žmonės vis dėlto pradeda tikėti, kad yra koks sąryšis tarp piktos valios žmonių užmačių ir gamtos reakcijos. Turi būti kokia aukštesnė, visagalinti valia, kuri mato ir seka viską.

Liepos 21-mą.

Kitą kokią sekmadienį jau seniai būčiau kur miške ar paupyje, toliau nuo miesto. Šiandien sėdžiu užsidaręs kambaryje. Prisimenu motinos žodžius:

– Su savo nelaimėmis žmogus neina iš namų.

Jei mus Šeiniūnuose ištikdavo koks skaudesnis liūdesys, laikydavomės vi-
duj ar bent be reikalo neidavom iš kiemo.

Šiandien visa lietuvių tauta didžiausiam liūdesyje. Laidojama jos laisvė, visi dvidešimt dviejų laimingų metų laimėjimai. Kas tragiškiausia: jos pačios sūnūs ir dukterys prisideda prie duobės kasimo ir užpylimo. Lietuva laidojama gyva.

Žodžiai stingsta lūpose, mintys nesuranda kelio.

Girdžiu šeimininką kalbant su žmona: ar klausytis dvyliką valandą iš Valstybės teatro prasidedančios radijo transliacijos, ar ne.

– Ir pradėk man tą baisią, nežmonišką komediją, kol dar žmonės bažnyčioje tebesimeldžia, Dievo šaukiasi! – stebisi šeimininkė.

Sutarta nesiklausti, nusigrįžti.

Ar tai vėl ne koks dangaus ženklas? Keletą minučių prieš dvyliką staiga sutemsta ir pasipila lietus, baisesnis už seimo rinkimų dienos lietų. Žiūriu pro langą: medžiai linksta prie žemės, vėjas neša, drasko sulaužytas šakas. Žaibai skrodžia debesis, tamsą. Matyt, kaip dideli ledai plaka žemę. Perkūnas trenkia po perkūno, – namų pamatai dreba, oras gaudžia.

– Kaip keista, kaip nepaprasta! – Atėjusi mano kambarin, šeimininkė dairosi didelėmis akimis aplink, stebisi, nesupranta.

Visi dabar pas mane, ir vyras, ir vaikai. Žodžio netariam, tik dairomės, tik klausomės. Dangaus ar gamtos žaismas grandioziškas, nematytas, neišpasakytas. Žaismas šviesų, spalvų, garsų, jėgos. Tris valandas jis tęsiasi. Ir šurpu, ir pro baimę pasigerėjimu mus pripildo.

– Nežinau, ką sakyti ir ką tikėti... – pradeda James Woodersonas, atėjęs šeštą valandą. – Bijau, kad nepradėčiau tikėti antgamtinės jėgos. Stačiai nežinau...

Dar niekados anksčiau negirdėjau jo taip kalbant, nemačiau taip mostikuojant rankomis.

– Ką pats būtum pasakęs, jei šiandien būtum buvęs Valstybės teatre? Seimo prezidento pirmininkas, buvęs kunigas, dabar komunistas Liudas Adomaskas, patriarchaline barzda pasipuošęs, kaip tik buvo beduodas iš anksto iškaltą įžangos žodį laikinajam respublikos prezidentui Justui Paleckiiui. Ir kaip tik tuo metu visi teatro rūmai susiūbuoja nuo ausis veriančio perkūno trenksmo, o akimirksnį vėliau matyt, kaip ledų uždanga nusileidžia ties estradoje iškilmingai susėdusiu prezidentu. Teatro parkete visur užviešpatauja visiška tyla. Keli tikri komunistai, net Mečys Gedvilas, persižegnoja, prezidento pirmininkas Adomaskas ima ledus iš savo barzdos pešioti, o ministeris pirmininkas Vincas Krėvė, dar mažesnis prie stalo pasidaręs, sužeria ledus ties savim į krūvelę. Tai viskas sudaro tokį šiušų, nepaprastą, kažin kaip ypatingai sukrečiantį įspūdį.

– Bet tai vis dėlto turbūt nesutrukdė rūpestingai nustatytos dienotvarkės vykdymo? – klausiu jau nelabai ką betikėdamas.

– Atrodytų keista: sutrukdė. Reikėjo pasitenkinti seimo prezidento rinkimais, na ir ...nutarimu prašyti Maskvą, kad ji priimtų Lietuvą Sovietų Sąjungos rinktinę šeimona. Kita dalis programos, kaip ir aną sekmadienį, atidėta rytdienai.

– Po pirmo išgaščio spektaklio rengėjai kiek apribo, – tęsia Woodersonas. – Perkūno pramušta skylė ties estrada buvo užkimšta. Stengtasi vykdyti dienotvarkę. Bet daugelis seimo narių ir garbės svečių atrodė ir toliau nusiminę, išsigandę, krūp-

► Nukelta į 1 p.

Komunizmo nusikaltimus būtina pasmerkti

Eugenijus R. Stancikas, laisvės kovų dalyvis

Man su kitais Lietuvos Politinių kalinių sąjungos nariais teko garbė dalyvauti, 2006 m. birželio 8 d. įvykusioje Briuselyje, Europos parlamento tarptautinėje konferencijoje "Europos istorijos susivienijimas", kurios pagrindinis tikslas buvo supažindinti Europos parlamento narius ir plačiąją visuomenę su tais naujai prisijungusių prie Europos Sąjungos (ES) šalių istorijos faktais, kurie iki šiol yra mažai žinomi Vakaruose arba nutylimi kaip nepatogūs Antrojo pasaulinio karo sąjungininkai Rusijai (buvusiai SSRS). Konferencijos iniciatorė buvo Europos Liaudies Partijos Taryba, kuri dar 2005 m. birželio 28 d. priimtoje rezoliucijoje "Dėl 65-ųjų Baltijos valstybių okupacijos metinių" apgailestavo, kad "dėl 1940 m. neteisėtos okupacijos brutali jėga visiškai sunaikino Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybines struktūras bei pilietines visuomenes" ir pabrėžė, kad "geriausias būdas Rusijos Federacijai susitaikyti ir visiškai normalizuoti santykius tarp Rusijos Federacijos ir ES narių Estijos, Latvijos ir Lietuvos bei visos ES yra pripažinti istorinę tiesą". Konferencijoje dalyvavo delegacijos iš Estijos, Latvijos, kitų rytų Europos valstybių, nemažai ES šalių spaudos darbuotojų.

Konferenciją atidarė Baltijos Europos intergrupės pirmininkas Christopher Beazley, kuris pažymėjo, kad Baltijos šalių istorija yra visos Europos istorijos dalis ir nebus pilno sutarimo tarp ES šalių, jeigu ir toliau bus ignoruojami ypač skaudūs šių šalių praeities istoriniai faktai. ES palaiko gerus santykius su dabartine Rusija, tačiau negali nutylėti ir paneigti kai kurių itin žiaurių šios šalies veiksmų praeityje, todėl į šią ES konferenciją susirinko nemažai žymių visuomenės veikėjų, kurie ir kalbės apie dar iki šiol nutylimus istorinius faktus.

Po to, sveikinimo žodį taręs ELP-ED grupės pirmininkas Hans Gert Poettering, padėkojo prof. V.Landsbergiui ir kitiems europarlamentarams už šios konferencijos parengimą. Jis pareiškė, jog vokiečiams pavyko nuodugniai ištirti savo tautos praeitį ir pasmerkti atnešusį daug blogio nacistinį siaubą, todėl taip būtina šiandien išnagrinėti ir paskelbti visas komunistinio režimo praeityje įvykdytas piktadarybes. H.G.Poettering nuomone, būtina, kad ir Rusija išnagrinėtų savo praeities klaidas, susijusias su komunistinio režimo nusikaltimais, kaip tai buvo padaryta Vokietijoje. Savo kalbos pabaigoje H.G.Poettering pasidžiaugė tuo faktu, kad dabar trys Baltijos valstybės, atkūrusios savo nepriklausomybę, yra kartu su kitomis valstybėmis Europos Sąjungoje, apibūdindamas šį faktą kaip šių laikų stebuklą.

Savo pranešime Latvijos atstovė, buvusi Latvijos Respublikos užsienio reikalų ministrė, Sandra Kalniete pažymėjo, kad Baltijos valstybėms Antrasis pasaulinis karas nesibaigė 1945 m., o tęsėsi iki to laiko, kol sovietinė armija pasitraukė iš šių valstybių. Nacistinio režimo padariniai jau seniai nagrinėjami ir vis dar atrandami nauji jo siaubingos veiklos faktai, todėl Vakarų europiečiai turi žinoti viską ir apie tuos nusikaltimus, kuriuos vykdė komunistinis režimas. Komunistų veiklos padariniai dar iki šių dienų nėra įsiskverbę į Vakarų europiečių sąmonę. Kaip pavyzdį pranešėja nurodė į prancūzų komunistus, kurie ir

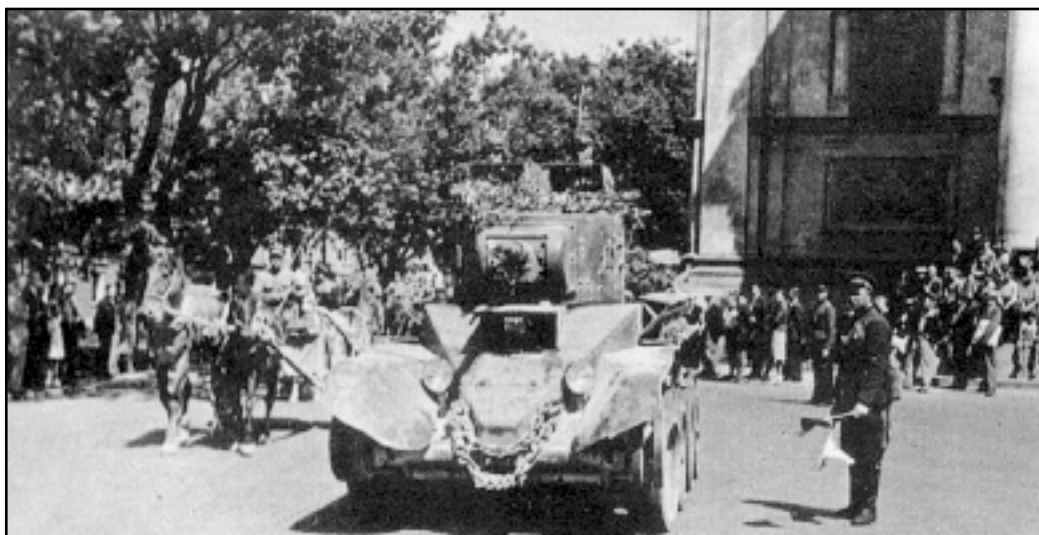
dabar dar yra įsitikinę, jog SSSR nebuvo koncentracijos stovyklų, kad čia nebuvo masiškai žudomi režimui neįtinkantys žmonės. Vakarų Europoje vis dar populiarūs Stalino atvaizdai, sovietinė atributika, nors nacistinė atributika jau seniai pasmerкта ir uždrausta. S.Kalniete sakė, kad Vakarų europiečiai turėtų suprasti, jog SSSR pergalė Antrajame pasauliniame kare reiškė baisaus komunistinio režimo įsigalėjimą rytų Europoje, nuo kurio labai nukentėjo mažos Baltijos tautos, netekusios milijonų žmonių. Palyginimui pranešėja nurodė, kad komunistinio režimo aukomis nuo 1917 metų iki režimo pabaigos tapo 74 milijonai žmonių, kai tuo tarpu nacistinio režimo aukos sudarė 56 mil.žmonių. Todėl komunistinis režimas, kaip ir nacistinis, turi būti visuotinai pasmerktas. Toks ir yra, S.Kalnietės nuomone, šios konferencijos tikslas.

Konferencijoje pranešimą padarė ir Estijos Parlamento narys Mart Laar. Apžvelgęs sovietinės okupacijos padarinius Baltijos valstybėse, pranešėjas ypač akcentavo tą faktą, kad šie padariniai nebuvo žinomi ir giliau suvokti vakarų Europoje, čia net vyravo nuomonė, jog Vakarų demokratijos gali kai ko pasimokyti iš sovietinės santvarkos. Tai rodo, kad nebuvo pilnai įvertinta režimo už geležinės uždangos grėsmė žmonėms ir net atskiroms tautoms. Į Vakarų prasisverkusi informacija apie režimo piktadarybes Sovietų Sąjungoje ir jos okupuotose šalyse dažnai buvo vertinama tik kaip priešiška Rusijai informacija ir tai tęsiasi iki šių dienų. Estijos atstovas pabrėžė, kad pagaliau būtina sakyti teisybę, nes tik nuo teisybės sakymo žlugo komunizmas. Pirmas iš vakarų valstybių vadovų, kuris atvirai pasakė tiesą apie sovietinį režimą buvusioje Sovietų Sąjungoje buvo JAV Prezidentas Ronaldas Reiganas. Pranešėjo nuomone, Rusijai būtina ištirti ir įvertinti savo komunistinę praeitį ir pasmerkti komunistinio režimo įvykdytus nusikaltimus. Tai turi atlikti ir Europos parlamentas. Turėtų būti kuriami atitinkami muziejai, kurie atspindėtų komunizmo padarytą žalą žmonijai, taip pat skatinama kurti meninius filmus, rašyti literatūros kūrinius, kurie padėtų žmonėms geriau suvokti sovietinio totalitarinio režimo skaudžias pasekmes. Būtina pasmerkti ir visai uždrausti komunistinę simboliką. Negalima garbinti atvaizdų tironų, pasmerkusių mirčiai milijonus žmonių.

Kalbėjęs panašia tema JAV Viskonsino universiteto profesorius Alfred Erich Senn, pažymėjo, kad vakarų pasaulis apie komunizmo nusikaltimus Sovietų Sąjungoje sužinojo tik po to, kai šiek tiek prasivėrė geležinė uždanga, o Baltijos valstybės - konkrečiai po 1960 metų. Iki to laiko šios valstybės buvo visapusiškai izoliuotos nuo Vakarų. Profesorius papasakojo kaip jauni Amerikos mokslininkai stengėsi daugiau sužinoti apie žmonių gyvenimą Sovietinėje imperijoje. Jam irgi teko keltą kartų lankytis šioje totalitarinėje valstybėje ir per kiekvieną apsilankymą jis specialiųjų tarnybų būdavo griežtai įspėjamas apie neigiamus padarinius tuo atveju, jeigu paskelbs visą tiesą apie tai, ką jam teko patirti SSSR. Kaip sakė A. E. Senn, - jam buvo labai įdomu stebėti vykčius pokyčius Lietuvoje nuo 1960 iki 1990 metų, ypač Sąjūdžio veiklą ir pavergtos tautos nacionalinį atgimimą, nepriklausomybės atkūrimą.

Atkelta iš 2 v. terdavo ties kiekvienu nauju trenksmu ir keldavo akis į lubas. Gi trenksmai kartojos, perkūnas netolo. Paleckis buvo priverstas ir kartą, ir kitą lukterti. O prie posakio, kad 1918 metų vasario 16-tos aktais buvo visai nereikalingas ir kad dvidešimt dveji Lietuvos nepriklausomybės metai sustabdė jos pažangą, reikėjo jam grįžti vis iš naujo ir iš naujo. Kyla klausimas, ką galvojo, ką jautė seimo nariai, o tarp jų ir komunistai, kai jie vietoj plojimų Paleckio kalbai girdėjo tik ausis veriančius perkūno trenksmus? Ar tik nepradėjo jie tikėti, kad senosios Lietuvos Dievas Perkūnas staiga iškilo į padebesius, rūstumu užsidegęs?

- Jei apie viską, ką šiandien savo akimis mačiau ir savomis ausimis girdėjau, galėčiau telegrafuoti Amerikon, niekas manimi ten nepatikėtų. Bet štai ką reikėtų įsidėmėti: jei tai, kas šiandien atsitiko, ir nėra kas kita kaip atsitiktinumo žaismas, vis dėlto gali išugdyti neįveikiamos, nekintančios jėgos kūrybingą tautinę legendą.

Sovietų tankas Kaune 1940 m.

Komunizmo nusikaltimus būtina pasmerkti

Atkelta iš 1 p.

► Europarlamentaras Tunne Kelam, pradėjęs pokalbį apie nacių ir sovietų totalitarizmo politinius, istorinius ir teisinius aspektus, pabrėžė, kad abiejų diktatūrų vadovai, šių dienų akimis žiūrint, buvo teroristai, kurie terorizavo ne tik kitokią nuomonę turinčius žmones, bet ir jiems neįtikėjusius bendražygius. Jis nurodė, kad svarbiausias okupantų tikslas Baltijos valstybėse buvo nuslopinti net ir mažiausią jų gyventojų pasipriešinimą, rezistenciją. Tam buvo naudojamos žiauriausios priemonės: tremtys, areštai, žudynės. Šiandien būtina išaiškinti ir nustatyti šių diktatūrų teroro kainą, jų padarytą moralinę ir materialinę žalą žmonijai.

Pranešėjas Anglijos Exeterio universiteto profesorius Richard Overly pastebėjo, kad noras palyginti sovietų ir nacių diktatūras yra tikras iššūkis Vakarų visuomenei, nes ji gerai žino Hitlerio ir nacizmo nusikaltimus, tuo tarpu beveik nieko nežino apie Stalino ir komunistų nusikaltimus ir vis dar jaučia sovietų diktatūrai nemažą sentimentų bei mano, kad bet koks šių totalitinių santvarkų lyginimas yra nepriimtinas.

Profesorius nuomone, Rytų Europa tapo dviejų utopinių (nacistinės ir komunistinės santvarkų) eksperimentų auka. Šie eksperimentai buvo labai panašūs. Biologinė utopija buvo rasistinės Vokietijos imperijos, kuri turėjo dominuoti Europoje, kūrimas. Sovietinės imperijos utopija – sociologinė buvo paremta XIX a. sukurta komunizmo utopija. Ši utopija buvo negailestinga visiems, kurie nenorėjo jos pripažinti ir jai tarnauti. Šie abu eksperimentai reiškė atskirų tautų kultūrinį ir net fizinį sunaikinimą. "Su apgailestavimu tenka pripažinti, – sakė profesorius, – kad šių totalitarinių valstybių visuomenė, deja, rėmė šias diktatūras, nes buvo dedamos didžiausios pastangos kontroliuoti eilinių piliečių privatų gyvenimą ir negailestingai anuliuoti bet kokią skirtingą diktatūrai nuomonę. Iš čia kilo nacistinių ir komunistinių partijų agresyvumas. Be to, šios diktatūros turėjo ir šizofrenišką prigimtį, tad normalūs žmonės nuo jų labai kentėjo. Jie turėjo per prievartą prisitaikyti prie baisių gyvenimo sąlygų, jei norėjo išlikti fiziškai. Kadangi abi šios diktatūros gimė Europos kontekste, todėl būtina gerai išsiaiškinti jų šaltinius ir terpę, kurioje jos galėjo egzistuoti".

Šiltai konferencijos dalyvių sutiktas europarlamentaras prof. Vytautas Landsbergis savo kalbą paskyrė Baltijos valstybių okupacijos ir prievartinės inkorporacijos į SSSR klausimams. "Tai buvo šių tautų valios išprievartavimas, – pasakė profesorius, – ir tai jau buvo viešai pasakyta 1990 metais".

Pranešėjas pabrėžė, kad Baltijos tautų sovietinė okupacija dar neturi pilno Vakarų visuomenės supratimo ir todėl būtina dar daug dirbti nušviečiant šių okupacijų eigą ir padarinius. Būtina pabrėžti, kad ši okupacija buvo tiesiogiai susijusi su sovietinės imperijos plėtimu, ir okupuotose teritorijose gyvenančių žmonių norai okupantams nieko nereiškė. "1990 metais mes ir pasakėme, kad nesame kokia nors Rusijos teritorija, o esame tauta" – sakė V. Landsbergis.

Toliau savo kalboje profesorius priminė, kad SSSR komunistų partijos veikėjo Suslovo nuomone, Lietuva turėjo likti be lietuvių, reiškiančių tautines pretenzijas. Panašūs įvykiai dabar vyksta Čėčėnijoje.

"Būtina prisiminti, – kalbėjo V. Landsbergis, – kad Antrojo pasaulinio karo nusikaltimai buvo rengiami abiems diktatoriams Hitleriui ir Stalinui susitarus, kartu švenčiant pergalę prieš Lenkiją. Kad Lietuva buvo okupuota liudija tas faktas, jog 1940 metais prie jos sienų buvo sukaupta milžiniška jėga: apie 200 000 karių, virš 1000 tankų ir šarvuotųjų, 100 lėktuvų, 2000 vienėtų artilerijos. Ir ši

jėga, paskelbus ultimatumą, įsiveržė į Lietuvą. Rusijos teisė buvo taikoma tuo pat net neįkūrus marionetinės valdžios struktūrų. Buvo sulaužytos visos iki tol galiojusios Lietuvos ir SSSR sutartys, nors Lietuva tam nedavė jokie preteksto. Lietuvos nepriklausomybės deklaracija 1990 metais reiškė ne agresiją Rusijos atžvilgiu, o neteisėtai okupuotos valstybės atkūrimą."

Lietuvoje gerai žinoma Sorbonos universiteto Moderniosios istorijos profesorė Francoise Thom savo pranešime pareiškė, kad komunizmo, kaip ir fašizmo nusikaltimai turi būti įvertinti tiek moraliniu, tiek ir kitais požymiais, todėl ji labai sveikina Europos Tarybos parlamentinėje sesijoje priimtą rezoliuciją, kurioje ryžtingai smerkiami komunistinių režimų vykdyti represiniai žmogaus teisių pažeidimai. Ji pažymėjo, kad šiai rezoliucijai buvo pasipriešinta iš Rusijos pusės, kuri nurodo, jog negalima lyginti nacių diktatūros su komunizmu, kuris laimėjo Antrąjį pasaulinį karą. Rezoliucija buvo įvertinta kaip smūgis Rusijai. "Tačiau ar fašizmo pasmerkimas buvo smūgis Vokietijai?" – klausė pranešėja F.Thom. Ji sakė, kad tokia Rusijos reakcija rodo, jog šioje valstybėje visokiomis priemonėmis bandoma dangstyti komunistinio režimo nusikaltimus, o komunizmas traktuojamas kaip priemonė apginti Rusiją nuo vidaus ir išorės priešų. Apie tai būtina plačiai kalbėti.

Po to, pasisakęs europarlamentaras Gunas Hokmark pastebėjo, kad savo laiku vakarų valstybės ir Sovietų Sąjunga buvo suvokiami kaip du paraleliniai pasauliai ir rodėsi, kad šios erdvės niekada nesusieis. Paskutinių metų įvykiai rodo, jog tai jau įvyko ir todėl būtina atvirai įvertinti visą bendrą Europos istoriją.

Su dideliu susidomėjimu buvo išklausyta Rusijos memorialo Prezidento Sergej Kovaliov kalba. Jis pareiškė nesutinkąs su nuomone, kad Vakarai nežinojo kas vyksta 1/6 pasaulio dalyje. Vakarai tiesiog visapusiškai palaikė valdžios režimą SSSR. Čia vykstančios represijos buvo laikomos kova su politine opozicija, kuri trukdo įgyvendinti teisingą santvarką. Į Sovietų Sąjungą atvykę užsieniečiai buvo supažindinami tik su tais žmonėmis, kurie mylėjo diktatorių Staliną ir buvo lojalūs komunistinei valdžiai. Ir tokia nuomonė po to buvo platinama Vakarų Europoje. Tai buvo SSSR spec. tarnybų darbo pasekmė, kurios tikslas buvo per užsienio žurnalistus įteigti tai, kad visos aštrios problemos Sovietų Sąjungoje yra sėkmingai sprendžiamos žmonių labui. Tačiau dabar būtina parodyti visą tiesą ir galutinai pasmerkti komunizmą.

S.Kovaliovas sakė, kad negali nepriminti Vakarų visuomenei, jog Antrąjį pasaulinį karą pradėjo du totalitariniai režimai, siekdami pasidalinti tarpusavyje Europos valstybes, o Vakarai net nesvarstydami atidavė Stalinui pusę Europos ir suteikė SSSR veto teisę SNO. Šia teise Rusija naudojasi ir šiandien. Vienu laiku, "perestrojkos" metu, atrodė, kad Rusijoje lyg ir žlugo totalitarinė komunistinė ideologija, tačiau tai ilgainiui nepasitvirtino. Dabar turime tą faktą, kad Rusiją valdo ir pagrindinius postus šioje valstybėje užima buvusios ginkluoto komunistų partijos padalinio (KGB) darbuotojai. Tai pagrindinė šali valdanti jėga, o įvairios partijos tik aptarnauja šią jėgą. Šalis turi demokratišką konstituciją, tačiau ji nevykdoma. Nėra valdžių atskyrimo, o Rusijos Duma vykdo Kremliaus nurodymus. Šalies pavadinimas, S.Kovaliovo nuomone, – Rusijos Federacija, – neatitinka tikrovės, nes iš tikrųjų čia nėra jokios federacijos. Apie čia vykstančius žmogaus teisių pažeidimus akivaizdžiai liudija įvykiai Čėčėnijoje – čia veikia baudėjų mirties eskadronai. Vakarų valstybių vadovai tariasi esą bejėgiai sustabdyti valdžios savivalę ir represijas, bet jie tai galėtų padaryti. "Raginimai nekelti visų opių klausimų, kad nepablogėtų ES ir Rusijos santykiai, – kalbėjo S.Kovaliovas, – yra labai neteisingi, nes jei nematysime to, kas vyksta Rusijoje, nepasakysime visos tiesos, tai visi mūsų pokalbiai neturės realios prasmės".

Pabaigoje vėl kalbėjęs Baltijos Europos intergrupės pirmininkas Christopher Beazley apibendrinė konferencijoje pasisakiusių mintis, kaip labai vertingas ateičiai, vertinant istoriniu aspektu totalitarinių ir komunistinių režimų sukeltus padarinius Europoje.

Konferencijoje dalyvavusių, buvusių sovietmečio politinių kalinių nuomone, šis renginys gerai pasitarnavo iškeliant komunizmo įvykdytus nusikaltimus ir yra svarus indėlis į šio totalitarinio režimo visuotinį pasmerkimą ateityje.

Konferencijos svečiai iš Lietuvos (iš kairės į dešinę): Albertas Šaduikis, Eugenijus R.Stancikas, Artūras Flikaitis, Sigitas Grigaitis

Vilniaus kalneliai

Grażina Mareckaitė

2004 m. pavasarį, Didįjį penktadienį, įpusėjęs devintąją dešimtį, mirė vilnietis, Vytauto Didžiojo gimnazijos auklėtinis, žurnalistas, šviesaus proto ir tyros širdies žmogus Petras Averka. Jis buvo mano dėdės Prano Žižmaro mokynys, skautas, palikęs ne vieną gyvą pasakojimą ir liudijimą spaudoje apie "vilnietiškus laikus" - gražius, didvyriškus, liūdnius ar tragiškus.

Gavusi žinią apie P.Averkos mirtį ir laidotuvių vietą bei laiką, tiesiai iš savo darbovietės nuvažiauvau į Palaimintojo Jurgio Matulaičio bažnyčią. Pasirodo, žinia buvo klaidinga - šarvojimo patalpa buvo tuščia, velionis prieš valandą išvežtas į šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapines. Su puokšte baltų chrizantemų stovėjau pasimetusi prie durų - ką dabar daryti? Šalia pamačiau ne mažiau pasimetusių senolį su vainiku iš baltų kalijų. Pasisakė esąs senas Petro draugas Mikas Svirnelis. Sumojau, kad vienintelė išeitis - iškviesti taksi ir važiuoti į kapines. Gal dar suspėsime? Taip ir padarėme. Bet kapinėse nebuvo matyti nė gyvos dvasios (negyvų taip pat nesimatė). Saulės kapinių kalnai kalneliai statūs ir aukšti, takai takeliai vandens išplauti, išgraužti, irstančiais antkapiais, akmenimis užgrozdoti. Bet gal kur nors, kas nors dar gedi prie šviežiai supilto kapo? Palikusi prakaitą braukiantį bendrakeivį su vainiku prie kapinių vartų, patraukiau taku palei tvorą į kairę apsižvalgyti. Juk turėčiau kur nors pastebėti šviežiai supiltą Petro Averkos kapą...

Ėjau patvoriu, vis palypėdama į kalną, kai tik pastebėdavau žydingas gėles ar šviežio smėlio kauburėlį. Laipiojau kalnais su rankine ant peties, nešina puokšte chrizantemų ir dar storu savo knygos "Romantizmo idėjos lietuvių teatre" bei straipsnio "Vilniaus lietuvių teatre" rankraščiu. Staiga susivokiau, kad jau artėju prie tvoros galo (ten prasideda miško parkas). Pasidarė neįtikėtina - tuščia, vien tik vėjas ošia medžių šakose, vien nebylūs kapai aplink. Patraukiau atgal, bet jau ne patvoriu, o akmenuotais takeliais per kalną, kad iššvalgyčiau dar vieną plotą. Bet ir čia neradau, ko ieškojau. Aptikau Vilniaus spaustuvininkų Zavadskių šeimos panteoną, grafų Oginskių kapus ir koplyčią, nustebau radusi retai minimo Vilniaus krašto švietėjo, erudito, darbštuolio kunigo Juozo Stankevičiaus kapelį, kukliai priglundusį Saulės kalnelyje, užsibėdžiau ant daktaro Danieliaus Alseikos kapo... Nusileidusi kitapus kalno, iš tolo pamačiau prie vartų laukiantį M.Svirnelį su vainiku. Tariamės, ką daryti? Kur dėti vainiką, skirtą Petrai Averkai? Kapinės lyg ir nedidelės, tačiau rasti ieškomąjį kapą vilties nedaug. Nusprendžiau paėjėti dešiniuoju patvoriu. Ir dešinėje naujo kapo nematyti - žalumos mažai, viskas šviečiasi kiaurai. O štai prie pat tako amžinojo poilsio Sąjūdžio metais atgulusi mokytoja lituanistė Laima Tupikienė, taip ir nesulaukusi laisvos Lietuvos... Palikiau jai savo gėles, gal ir vainiką? Grįtu prie vartų pas M.Svirnelį ir išdėstau jam savo idėją. Jis taip pat nežino, ką daryti. Einame abu dešiniuoju patvoriu. Ties Laimos Tupikienės kapu sustojame. Paėjusi dar kelis žingsnius į priekį pakeliu

akis aukštyn ir staiga vaiskioje padangėje, aukščiausios kalvos viršūnėje pamatau kažką boluojant. Lyg Alpių viršukalnė, padengta amžinuoju ledu, lyg Araratas su balta sniego kepure. Sakau M.Svirneliui, kad štai ten, toje aukštybėje, kažkas boluoja, galbūt, tai galėtų būti mūsų ieškomas kapas. Mano bendrakeivis jokio baltumo nemato. - viskas per toli ir per aukštai... Reikia įsitikinti, bet kaip? Nei kelio, nei takelio į kalvos viršūnę. Vien tik smėlėti skardžiai, žolėti šlaiteliai. Vis dėlto ryžausi lipti. kabinuosiu už krūmokšnių, žolės kuokštų, slystu, lipu ir vėl slystu - su rankine, su puokšte ir su rankraščiu. Paskutiniai metrai, statmena smėlio juosta, nulūžusi pušis, ir štai... Plevenančios žvakių liepsnelės, šūsnis baltų gėlių, vainikai su gražiausiais žiedais Petrai Averkai - nuo šeimos, nuo vilniečių, nuo žurnalistų, nuo skautų, nuo Laisvės kovotojų sąjungos... Pro pušį šakas mėlynuoja dangus, kaip ant delno matyti balkšvai pilki naujieji Vilniaus rajonai.

Pamojuoju žemai pasilikusiam M.Svirneliui ir jis nuskuočia prie L.Tupikienės kapo paimti vainiko. Betgi jis šituo šlaitu neužlips. Negaliu jam to pasakyti - toli, negaliu padėti, negaliu nučiuožti žemyn. O jis jau ateina nešinas vainiku ir ima kopti, t.y. šliaužti į kalną. Stoviu kalvos viršūnėje ir žiūriu, kaip jis ropoja - tai patraukdamas vainiką, tai pats pasislinkdamas metrą aukštyn. Ta senolio kelionė į kalną keturpėsiom truko labai ilgai... Kai lipantysis buvo per porą metrų nuo manęs, nuleidau nulūžusią medžio šaką ir užtraukiau vainiką, o keturpėščias Mikas Svirnelis, pakėlęs jaudusį veidą, pasakė: "Tai Petrelis matytų, kaip aš keliais einu prie jo kapo". (Po šių žodžių mane suėmė juoko priepuolis - ne vietoje ir ne laiku). Kol M.Svirnelis purtė nuo drabužių smėlį, išreiškiau nusistebejimą ir susižavėjimą, kad jis, devyniasdešimtmetis, įveikė šitokį aukštą kalną. "Ne veltui mes su Petru esame Žižmaro skautai", - su pasididžiavimu pareiškė M.Svirnelis. Pasisakiau, kad esu P.Žižmaro dukterėčia, o P.Averkos draugas, vos atgavęs kvapą, pasiūlė sugiedoti Petrai "Angelas Dievo". Giedojoje, stovėdami ant kalvos po pavasario saule, prie šviežiai supilto kapo, o prieš akis bėgo gyvenimas - mano pačios, mano tėvų, senelių, mano dėdžių, tetų, dar jaunų ir žvirių skautukų Petro ir Miko, visų čia kadaise gyvenusių tautiečių, gimtojo miesto...

Kai akmenuotais takais ir griovomis jau kita kalno puse leidomės žemyn, galvoje tvinkčiojo dar vaikystėje girdėtos dainos žodžiai: "Vilniaus kalneliai, sveikiname jus, ruoškite didvyriams tinkamus kapus". Liūdna daina, bet ką gali padaryti? Tokia yra Vilniaus istorija.

Kreipimasis į Valstybės vadovus, Seimo narius

Nemėžio lietuviška pradinė mokykla-darželis su 116 vaikų naikinama su visa administracija, atimant pastatą, o Marijampolio vidurinės mokyklos bazėje (330 vaikų) vietoj lenkiškos klasės penkiems lenkų klasės vaikams steigiama atskira lenkiška mokykla su atskiru direktoriumi.

Nepaisant daugelio Seimo narių, visuomeninių organizacijų, tėvų prašymų, Vilniaus rajono savivaldybės taryba 2006 metų birželio 9 dieną priėmė sprendimus:

- panaikinti 116 vaikų turinčią Nemėžio pradinę lietuvišką mokyklą-darželį panaikinant lietuvišką administraciją, atimant pastatą ir perkelti vaikus į Nemėžio trikalbę mokyklą, kuriai vadovauja Lenkų rinkimų akcijos paskirtas direktorius. O Nemėžio pradinė lietuviška mokykla-darželis jau išregistruojama.

- Marijampolio dvikalbėje mokykloje vietoj 5 vaikų turinčios lenkiškos klasės numatyta įsteigti 5 vaikų lenkišką mokyklą su atskiro direktoriaus pareigybe. Taigi po vienu stogu - dvi mokyklos, du direktoriai.

Skirtingai nuo Marijampolio, perkelti 116 lietuvių vaikų į trikalbę Nemėžio mokyklą, nesteigiama lietuviška mokykla su atskiro antro direktoriaus pareigybe. Ar nepažeidžiamas lygių galimybių principas?

Lietuva tik po 80 metų pertraukos turėjo statyti naują mokyklą Seinuose, nors laikantis paritetų turėjo iškelti lenkišką Seinų mokyklą į kitas patalpas ir lenkiškos mokyklos patalpose įsteigti lietuvišką mokyklą. Gal Lietuva dabar taip gali padaryti Suvalkuose?

To, kad Vilniaus rajone tik lietuviškų mokyklų mokiniai mokosi antroje pamainoje, kad iš lietuviškų mokyklų atimamos mokinių krepšelio lėšos, Vilniaus rajono taryba net nesvarstė. Taryba nepritarė Maišiagalos lietuviškos mokyklos perdavimui apskrčiai. Paberžės ir kitų mokyklų prašymų pereiti apskrities žinion net nesvarstė.

Deja, mums visiems nepavyko paveikti Lenkų rinkimų akcijos. Vilniaus rajono didžiosios lietuviškos mokyklos naikinamos, joms kenkiama, ir lietuviškų švietimo įstaigų sąskaita steigiamos naujos lenkų švietimo įstaigos.

Manytume, kad partijos, Seimo nariai turi padėti pageidaujantiems mokykloms pereiti į Vilniaus apskrities priklausomybę, taip pat padėti švietimo srityje didinti valstybinės kalbos statusą, vykdyti administracinę reformą.

Dėkojame už rūpestį.

*Lietuvių švietimo draugija "Rytas",
Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, Vilnijos draugija*

Be ginklo kovota, kova į sparnuotą žodį sudėta

Algimantas Zolubas

Partizaninis pasipriešinimas įmanomas tuomet, kai jis turi visuomenės palaikymą. Partizanų apsirūpinimas būstu, maistu, vaistais, ryšiais ir net ginklais įmanomas tik bendradarbiaujant su visuomene. Okupavusi Lietuvą SSRS žinojo, kad sulauks partizaninio pasipriešinimo, keršto už klastą, už tautos naikinimą, todėl ėmėsi masinių areštų ir tremčių, kad partizanai netektų paramos. O žmonės, nuo piemenėlio iki senelio, nuo nepilnametės mergaitės iki žilagalvės močiutės, stebimi ir persekiojami, teikė partizanams visokeriopą pagalbą. Iš tikrųjų, priešinosi okupantui, dalyvavo partizaniniame kare visa tauta. Padedant ūkininkams, miškuose ir sodybose buvo įrenginėjami bunkeriai, partizanai buvo aprūpinami maistu, rūbais, ryšiais, reikalinga informacija. Ir ši beginklė kariuomenė rizikavo ne mažiau, kaip ginkluoti partizanai. Šie beginkliai kariai kovojo, žūdavo, buvo žudomi ir deginami ištisi kaimai. Žūtys, kalėjimai ir tremtys palietė dešimtis tūkstančių beginklių laisvės kovotojų. Taigi, kovojo artojas, kaip kovojo žagrė palikęs ir ginklų paėmęs, artojo brolis ar tėvas, kovojo sena močiutė megzdama partizanui kojines, kovojo nepilnametė mergaitė, nešanti partizanams žinutę, laišką ar tvarsliavą. Partizanas dar turėjo ginklą atremti priešą, o, atsidūręs beviltiškoje padėtyje, – paskutinį šovinį sau, beginkliai kovotojai prieš smurtautoją neturėjo nieko. Ir tie beginkliai patriotai, atsidūrę lageriuose, kovos nenutraukė; be ginklų, be bunkerų, be apkasų kovojo, organizavo lageriuose streikus, sukilimus. Ir partizanų žygius aprašė, apdainavo, atminimą jam žina tie patys beginkliai laisvės kovotojai.

Tokios mintys aplankė skaitant Onos Svetikaitės-Jurgelienės atsiminimų ir eilėraščių knygą "Buvo tokie laikai", paantraštė – "Šis tas iš mano gyvenimo". 180-ties puslapių knygos pusę užima erškėčiais žymėto lietuviškos gyvenimo prisiminimai, kitą pusę – tokio pat erškėčiuoto jos ir Lietuvos gyvenimo atspindys eilėse.

Kai Lietuvą užplūdo raudonasis ir rudasis tvanas, autorei ėjo trylikti metai. Ji buvo baigusi 4 pradinės mokyklos skyrius ir privačiai išėjusi 5 – 6 skyrių kursą. Taigi, būdama 13-os metų, ji jau 1940 – 1941 metų žiemą platino atsišaukimus prieš sovietų valdžią, prieš Lietuvos okupaciją. Ir tai darė pati viena, niekieno neraginama ir neskatinama. Kaip prisipažįsta knygos autorė, tas jos žygdarbis buvęs labiau kvailas, negu naudingas ir reikalingas. Atsišaukimų turinys buvęs teisingas ir nuoseklus, bet platinimo būdas visai netinkamas. Ir mergaitė, žinoma, įkliuvo. Ją areštavo. Tardė žiauriai: mušė liniuote per delnus ir sprandą, nuo antradienio iki sekmadienio nedavė valgyti, neleido atsigulti. Reikalavo pasakyti, kas davė, kas liepė platinti tuos lapelius. Kadangi niekas nedavė, niekas neliepė platinti, ji pasakyti nieko negalėjo. Paleistą iš arešto Onutę namiškiai bučiavo, glamonėjo, tačiau ir barė. Patirta pirma politinės veiklos "pamoka" nuo priešinosi okupantui neatbaidė, 1944 metais sugrįžus sovietams, veikla kartojosi...

Autorė prisipažįsta, kad iki šiol negali nuspręsti, kas ją išmokė taip karštai mylėti Dievą ir Tėvynę – tėvai ar mokytojai. Anot jos, seniau keturi pradinės mokyklos skyriai duodavo daugiau, negu okupaciniais laikais visos vidurinės mokyklos kursas. Ji taip mylėjusi savo mokytojas ir mokyklą, jog ilgus dešimtmečius sapnuodavo. Mokytojai, nepasotinamas potraukis knygoms, jose aprašytos kovos su lenkais, bolševikais ir "kolčakais", sujungtos su tėtis savanorio pasakojimais, mergaitės širdelėje įžiebė meilę Tėviškei, Tėvynei. Tris kartus per dieną girdimas Šiaulėnų bažnyčios varpas, katalikų įžiebęs gražus pavyzdys įžiebė meilę Dievui. Štai kur, pasirodo, randasi tikrųjų vertybių samprata, tvirtėja tikėjimas, formuojasi asmenybė, gimsta valstybės pilietis patriotas. Ir nereikia stebėtis, kad, pilnametystės nesulaukusi, Onutė jau siuvo ant partizanų rankovių raiščius su raidėmis LLA, parašė pirmąjį eilėraštį partizanams, rašė į pogrindyje leidžiamą "Laisvės varpą", jį platino, partizanų akivaizdoje davė priesaiką Lietuvai, kurios per sunkiausius išbandymus nesulaužė. Jau nuo 1947 m. slapstėsi, gyveno nelegalų gyvenimą, buvo partizanų ryšininkė. Išključuotuose skelbimuose už tą vargšę galvelę buvo siūloma nemaža červonų suma.

Partizanų ryšininkė 1950 m. buvo susekta, apšaudoma bandė pabėgti, tačiau nepasisekė – buvo suimta su įkalčiais. Tardymas prasidėjo iškart: "Kur štabas, kur spaustuvė?" Pacituosime ištrauką iš knygos:

Ona Svetikaitė

Nusitempė į čia pat esantį mišką. Neužteko kumščių ir spardimo kojomis, vienas trenkė į vieną eglę, kitas į kitą. Šakos kruvinai subraižė veidą, sudraskė suknutę. Galop pastatė prie eglės ir suriko: "Sakyk ble..., kur spaustuvė, o tai tuoj nudėsiu kaip kalę, banditų išpera". Prispaudė prie kaktos šaltą pistoletą vamzdį ir šovė... Bet šaudamas, matyt, pakėlė pistoletą aukšty, nes prie eglės prisegė tik kuokštelį plaukų. Dar kartą šovė pro ausis. Kai tie gąsdinimai nepadėjo, surakino rankas ir įmetė lyg bulvių maišą į sunkvežimį. Jau buvo pavakarys, kai atvežė į Šiluvos saugumą. Aš visa sudraskyta, dulkina, nes sunkvežimyje buvo vežtas žvyras. Pasodino ant taburetės paties kampe. Saugoti pristatė strībą. "Na ir atrodo ble... Ko neprisipažįsti? Čia yra toks tardytojas, kad tu jam pasakysi viską, net kad Staliną norėjai nušauti", – ir garsiai nusikvatojo. Na ir atėjo tas "garsusis" ruskelis (gaila, neatsimenu pavardės). Nors kaip jis mane daužė, aš jam kartojau tą patį".

Keitėsi tardytojai, vėl kankino sadistas rusas, tarp tardymų pastatytas stribas neleido užmigti, užmiegančią daužė kumščiu, spardė... Iš Šiluvos suti-nusiomis, mėlynomis nuo smūgių rankomis ir kojomis ryšininkė buvo nu-vežta į Raseinių kalėjimą. Raseinių kalėjime tas pats žiaurusis tardytojas ir dar du raseiniškiai spardė, valkiojo už plaukų, mušė per sprandą, kad net per akis ir ausis ištryško kraujas. Iš Raseinių išvežė į Šiaulių kalėjimą. Sukurpus bylą, Maskvos troikos už akių nuteista dešimtį metų kalėti, Onutė atsidūrė Krasnojarske. Sunkus miško paruošų darbas, regėjimą alinantis darbas žėru-čio pramonėje. Užmokestis už darbą – kalinio skurdus maisto daviny, o, nustatytos užduoties neįvykdžius, – be pietų, be duonos. Jau būdama kalinė, Onutė dar kartą buvo teista. Du teisiami partizanai prisipažino, kad jie užei-davo į jos tėvų namus, o jinai – kad ginkluotiems vyrams yra davusi duonos kepalą. Teismas partizanus nuteisė sušaudyti (nuosprendis įvykdytas Vilniuje 1951 m. birželio 9 d.), o Onutei atseikėjo 25 metus kalėti.

Kokios sąlygos, kokia priežiūra lageryje buvo knygos autorė iliustruojama kraupiu faktu.

"Pamenu vieną tragišką įvykį 0-49 lageryje. Vasarą taigoje žydi nuostabios orchidėjos. Didžiulės, aksominės, tik nekvepiančios. Viena latvaitė, eidama namo, pasilenkė nusiskinti kelis žiedus. Ranka jau buvo už "zaprietos" zonos (uždraustos ribos). Mat sargybiniai, nuvedę kalines į darbą, atmatuodavo 30 ar 50 metrų kvadratą, ant kampų atsistodavo saugoti, kad kas nepabėgtų. Jei žingsni žingsnį už jų įsivaizduojamos, bet neaptvertos linijos, iškiši ranką ar galvą – šauna be įspėjimo. Jų požiūriu, tai jau pabėgimas. Taip nušovė ir tą latvaitę, kuriai buvo likusios kalėti vos kelios dienos. Į lagerį grįžome verkdamos ir labai prislėgtos, o pasipriešinti tokiam smurtui mes negalėjome. Man taip buvo šurpu po tokio įvykio, kad norėjau šaukti visam pasauliui: "Žiūrėkit, kas čia darosi! Čia, šioje šalyje, už žiedą, už gėlės žiedą žudo žmones!"

Ar galėjo tokiose sąlygose rasti vietos šypsenai, poezijai, dainai visaverčiam bendravimui tarp kalinių? Onos Svetikaitės-Jurgelienės knygoje nevirties, raudų, nusiskundimų likimu, priekaištų ar pasmerkimo prievartautojams nerasime. Ji, kaip ir dera tvirtai laisvės kovotojai, viltį atgauti laisvę sau ir Tėvynei nešiojo širdyje, ją dalinosi su likimo draugėmis, taurias mintis, gilius jausmus dėjo į malda, išreiškė sparnuotu žodžiu savo poezijoje. Poezijos, rašytos laisvėje ir nelaisvėje gyvenimu, pasakojimu ne-
▶ Nukelta į 5 p.

KREIPIMASIS

Šiomet Vengrija minės 1956-aisiais metais spalio 23 d. prasidėjusio sukilimo prieš sovietinę diktatūrą 50-ąsias metines. Tai labai svarbi ir išskili, o kartu ir liūdna data, nes Kadaro pakviesta raudonoji armija sukilimą, pareikalavusį virš 20 tūkstančių aukų, nuslopinė. Žinia apie narsų vengrų tautos pasipriešinimą diktatūrai rado atgarsį ir kitose laisvę mylinčiose šalyse, tarp jų - okupuotoje Lietuvoje. Tai pasireiškė solidarumo su vengrais ir protesto prieš stalininę diktatūrą mitingais Kaune ir Vilniuje Vėlinių metu tų miestų kapinėse (iki susirėmimų su milicija ir kariškiais). Buvo daug sumuštų, daug suimtų, daug studentų pašalinta iš aukštųjų mokyklų, aktyviausieji ilgus metus buvo KGB struktūrų persekiojami. Neramumai Lietuvoje per Vėlines kartojosi ir 1957-aisiais metais. Tai liūdna, bet kartu pasididžiavimo verta mūsų tautos istorijos dalis, kurios negalima užmiršti.

Lietuvos ir Vengrijos bičiulių draugija kreipiasi į visus Lietuvos žmones, kurie pažįsta asmenis ar patys dalyvavo minėtuose pasipriešinimo akcijose, buvo sumušti, suimti bei kitaip tada nukentėjo ir prašome pranešti apie tai ar užrašyti savo atsiminimus, papasakoti mums, nes tai mūsų Tautos kovų už laisvę ir nepriklausomybę istorija, mes ją turime išsaugoti ateinančioms kartoms. Jau pradėtus rinkti atsiminimus publikuosime Lietuvos ir Vengrijos spaudoje, o taip pat išleisime atskiru leidiniu.

Taip pat renkame atsiminimus lietuvių, kurie kalėjo dėl politinių įsitikinimų sovietiniuose kalėjimuose ar buvo ištremti Sibiran ir ten sutiko vengrus, nukentėjusius nuo režimo, kadangi dar iki sukilimo Vengrijoje, o ir po nuslopinimo, nemažai jų laisvės kovotojų buvo kalinami ar ištremti į Sovietų Sąjungą.

Vengrų tautai svarbių istorinių įvykių atgarsių Lietuvoje jamžinimas būtų gražus gestas, išreiškiantis mūsų draugiškumą bei gerus tarpvalstybinius santykius, aukštai įvertinant vengrų visokeriopą pagalbą (politinę bei humanitarinę ir mūsų sužeistųjų per Sausio 13-ąją gydymą Vengrijoje) Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžioje.

Mums galima rašyti ar pranešti adresais: Lietuvos ir Vengrijos bičiulių kultūros draugija, a/d 2133, Vilnius-17; elektroniniu paštu:

v.grinius@centras.lt; tel./faksu: **8-5-2429998** n. Mes taip pat galėtume atvažiuoti pas asmenis, kurie papasakotų savo atsiminimus, užrašytume.

Dr. Vytautas Grinius, Lietuvos ir Vengrijos bičiulių draugijos pirmininkas, Vengrijos ambasadoriaus Lietuvoje garbės patarėjas

Atkelta iš 4 p.

Teatleidžia poetinio žodžio vertintojai ir kritikai, kad kišuos į jų arimus, tačiau, man regis, kad ir bet kuris skaitytojas, turintis gėrio ir grožio suvokimo pradus, tokią teisę turi juolab, kad O.Svetikaitė-Jurgelienė atspindi ne tik savo jausmus, išgyvenimus, bet ir tikrus Lietuvos išsilaisvinimo kovos vaizdus, istoriniais tapusius faktus, jų vertinimą. Ir gal svarbiausia, kad eilės nėra autorės lakios vaizduotės ar fantazijos darinys. Tos eilės parašytos laisvės kovų dalyvės gyvenimu. Eilėse viskas tikra: ir įvykiai, ir mintys, ir jausmai. Tikra, nes autorė nėra prašalaitė, nėra vien stebėtoja, o dalyvė, tikrumą liudijanti savo gyvenimu.

Jos vertinimu, naiviai atrodo tuometinė kova pačios sukurtais atsišaukimais, tačiau ta kovos pradžia buvo tikra, siekiai kilnūs. Be paskatų ir be raginimų iš šalies gimė ir pirmosios jos eilės. Pirmą kartą sutikusi partizanų, pagauta sukrečiančio įspūdžio, ji parašė ("Susitikimas", 1946 m.):

Aš nemaniau, kad kaip senovėje

Dabar lietuviai vėl kovos.

Ir netikėjau, kad sutiksiu

Naujus didvyrius Lietuvos.

Ir netrukus partizanų akivaizdoje duoda priesaiką Lietuvai, tampa ryšininke, savo rašinius teikia pagrindiniam leidiniui.

Sparnuotais žodžiais ji nužymėjo savo, besislapstančios ryšininkės takus Stalmokuose, Pagėgiuose, Joniškėje prie Šakoto, kaip kalinės - Šiauliuose, Vilniaus Lukiškėse, Krasnojarske, Taišete, Mordovijoje.

Eilėraštyje "Sudužusi laimė"(1948 m.) autorė Lietuvos laisvės praradimą susieja ir su savo pirmosios meilės tragedija:

Putojo sodai obelių rausvais žiedais,

O kraujas šėlo lyg ugnikalnio lava.

Tu vadinai mane tokiais gražiais vardais,

Kokių jau negirdėsiu niekada.

Toli krantai žiaurios likimo upė,

Nesusitiksime šioj žemėj niekada:

Nuo priešo kulkos tu kritai suklupęs -

Man širdyje negyjanti žaizda...

Atsidūrusi už grotų, susiejusi savo laisvės praradimą su Lietuvos nelaisve, dėl Tėvynės išgyvena labiau nei dėl savęs ("Sesutei", 1950 m.):

Kai saulutė tekės pro beržyną,

Nematysiu rasotų lankų.

Bet tu tiems pasakyk, kas nežino,

Kad dėl laisvės kentėt nesunku!

Eilėraščiais, tarsi kelio ženklais, Ona Svetikaitė pažymi erškėčiuotą gyvenimo kelią. Vežama į Sibirą 1951 metais birželio 2-osios naktį, ji atsisveikina eilėraščiu "Lietuvą paliekant", Krasnojarsko persiuntimo punkte tais pačiais metais parašytos eilės "Toli nuo Tėvynės", 1952 m. Taišeto kolonijoje 049 - "Žolinės". Pastarajam eilėraštyje, tardama, kad "mes tik rankos, tik kojos, tik darbo jėga", autorė apibūdina kalinių padėtį, gražios gamtos fone atskleidžia baisią būtį:

Po kojomis tiesias kilimas žiedų

Orchidėjų puikių aksominis.

Nusidriekusioj jūroj gėlių

Iškankintų veidų minių minios!...

Ir čia, šiame lageryje sargybinis nušauna latvaitę, pasilenkusią nuskinti orchidėjos žiedą...

Nuteistai dešimtį metų kalėti, Onai Svetikaitėi-Jurgelienėi būnant kalėjime, sukurpiama nauja byla, už partizanams duotą duonos kepalėlį jai atseikėjami 25 metai nelaisvės... Tačiau iš nelaisvės namų laisvės kovotojai likimas lėmė išeiti.

Sugrįžę su vyru į jų nelaukusią okupuotą Lietuvą be teisės čia gyventi, Jurgeliai daug kur bandė laimę, tačiau, pasakius iš kur grįžo, buvo išgirstamas griežtas "ne" arba dar blogiau. Tačiau Tėvynėje dar buvo likę dory, turinčių galią padėti "antisovietiko" spaudu ženklintiems žmonėms. Ir padėjo.

O.Svetikaitė-Jurgelienė savo gyvenime daug žmonių pažinusi, kartu su jais dėl Lietuvos laisvės kovojusi, su daugeliu nelaisvės patyrusi, daug jų netekusi, neatidavė jų užmarščiui. Tėvai, artimieji, partizanai bendražygiai, bendrabyliai, Lietuvos išsilaisvinimo ir valstybės tvirtinimo svarbiausi įvykiai rado vietą Onutės poezijoje. Likimo laužyta, bet nesulaužyta, savo gyvenimu rašiusi eiles, ji, sugrįžusi iš Sibiro, tvirtino:

Mes iš tų, kuriems dejuot neduota,

Mūsų nepalaužė niekad niekas!

Kad tik tėviškėlė būtų išvaduota -

Mums daugiau nereikia nieko, nieko!

Ir šiandien, gyvendama Tremtinių globos namuose, O.Svetikaitė-Jurgelienė sparnuotu žodžiu atsiliepia į aktualius mūsų tautos ir valstybės reikalus, aprašo Tėvynės, savo artimųjų ir savo būtį.

Tesuteikia Visagalis Lietuvos laisvės kovotojai dvasios tvirtybę poetiniu žodžiu tęsti laisvės pilnatvės puoselėjimą, kad Lietuvoje būtų šviesiau.

Ona Svetikaitė su artimaisiais (su krepšeliu ant rankos) prie tėvų kapo

Gražaus gyvenimo nuotrupos

Gražina Trimakaitė

Yra daug žmonių, kurių gyvenimai gražūs, o apie vieną iš jų – šis pasakojimas. Pasakojimas iš nuotrupų, kurios gyvenimą atspindi. Nors tik iš nuotrupų, bet visai ryšku, koks žmogus, kokios aplinkybės ir elgesys tomis aplinkybėmis buvo. Pabaigoje bus pasakyta, kodėl būtent ši asmenybė pasirinkta gyvenimui aprašinėti, nors daug yra panašių gyvenimų.

Bronislova Valaitytė, gimusi 1926 m. Šakių rajone, Šunkarių km. netoli Zylpių. Tėvai – ūkininkai su nedaug žemės. Seimoje – 3 broliai ir dvi seserys. Ne baisūs turtai, tai teko pas svetimus padirbėti – augindavo vaikus. To laiko ir darbo apibūdinimas: *Pamilau vaikus beaugindama ir myliu iki šiolei. Su šeiminingais kaip savi: kartu valgom, kartu dirbam. Ir jokių "parduotų vasarų".*

Skaudūs įspūdžiai iš ankstyvos jaunystės, kai rusų okupacija užgriuvo, bet ir apie juos kalbėjimas be dejonų: *Trys broliai partizanai, aš ryšininkė, nors taip ir nepavadinta. Turėjau ir mylimąjį, taip pat partizanaujantį, vardu Antaną, bet šeimai kurti laukėm kitokių laikų.*

Pavojai nuolatiniai, bet ne liūdesys prisiminimuose išlikęs: *Mes nieko nebijojom. Nebijojome mirti. Einam su broliuku, o jis man sako: "Nepranyk man iš akių, sesute. Jei pavojus – pirmą nušauku tave, po to pats nusišauku". Mirties mes nebijojom.*

Vienas brolis jau buvo žuves, kai ji pateko į lagerį, apie antrojo, jauniausiojo žūtį sužinojo lageryje būdama. Pirmas pranešimas buvo per sapną. Sapnavo labai gražų paminklą savo tėvų laukuose, paklausė ten pasirodžiusio kaimyno: *Kam tas paminklas? – Tavo broliui Vitui. Vėliau atėjo šifruotas mamytės pranešimas: siuntinėlyje ant pieštuko išdrožtas A+A ir V. – amžiną atilsį Vitui – jos malda lydinti į amžinybę ir žūties diena.*

Į lagerį Bronė pateko ne po pirmo pavojaus: buvo pavojų, kurie pasibaigė laimingai. Sykį vežime vežė – jos kelios moterys – šautuvą į mišką ir sutiko priešais atvažiuojančius rusus su sribais. Dėmesiuui nukreipti Bronė iššoko iš vežimo ir ėmė akmeniu kalti vežimo ratą. Rusai juokiasi: *Baby, ne pojedete, (Nepavažiuosite, bobos), ir nuvažiuo juokdamiesi, o pas jas šautuvas po šiaudais. Kitąsyk nešė šautuvą į mišką: vamzdį į bato aulą įsikišusi, pats šautuvas ant peties; apsimutūrijusi, kad nešamo daikto būtų nematyti ir pati būtų neatpažįstama, o sutiktas sribas patinęjo sustabdyti. Kai jau buvo suimta ir tardoma, tas sribas jai priminė: *Mačiau tave einančią pas banditus*, bet nepasakė, kodėl tada nesusilaikė, o jis nežinojo, ką tada būtų radęs.*

Lemtingasis nutikimas buvo per neapdairumą. Ir vėl – šautuvas. Kapuose surastą šautuvą siūlė partizanams. Jų ryšininkas pas Bronę namuose apžiūrėjo, kad netikęs naudojimui, ir būtų tuo pasibaigę, bet jų name gyveno per karą sutrenkta galva vyrukas, kurio jos nesisaugojo; jis išsigando, pamatęs žmogų su šautuvu ir nubėgo su ta žinia į valsčių. Dvi merginas dėl to šautuvo suėmė, abi, to vyruko matytas, Bronė ir dar vieną gimnazistę. Laimė, kad Bronė jau anksčiau, kai apkasus reikėjo kasti, buvo pasi-jauninusi ir, kaip šešiolikmetė, buvo nuteista tik 8-iems metams lagerio, o kitaip būtų buvę 25.

Ir apie lagerį Bronytė nekalba liūdnei. *Mes buvom draugiškos ir drąsios – ką sumanę, tą padarydavom. Turėjom skundikę – ją išgyvendinom – lagerio administracija pabijoję, kad įvykdysim savo grasinimą ją užmušti.*

Laimingas pakliuvimas, kad ji ir visos ten kalėjusios nebadavo, nes kiaurus metus dirbo prie daržovių. Kasė, ravėjo, prižiūrėjo sandėliuose. Niekas neleido, bet nusi-taikiusios, prižiūrėtojams nematant, bulvę iš žemės išsi-traukia ir sukranto. Žiemą sandėliai su daržovėmis buvo šildomi – krosnis kūrendavo, tai ten net žalių daržovių ne-reikėjo valgyti – krosnyje išsikeptavo. Prižiūrėtojas ateina, keptas bulves užuodžia, į krosnį pažiūri – nemato. *Jau suvalgėt, niekšės*, – o jos nesuvalgytos, bet gerai paslėp-tos – prižiūrėtojas nesuranda. Taip dvejus metus išbuvo prie daržovių. Kitam lageryje buvo darbas krauti plytas,

kur pagudraudavo moterys, kaip viršyti normas. Krauda-mos tarp plytų tarpus palikdavo, tik paskutinę matomą ei-lę – plyta prie plytos. Taip normas viršija, ir maisto dau-giau gauna. Tokius linksmesnius atsitikimus Bronė pasa-koja iš lagerių.

Bet buvo širdies skausmas, kai dar dirbo prie daržo-vių, dėl gretimai lageryje kalinčių vyrų, kurie itin badavo, ir daug jų mirdavo. Jie sunkiai skaldė akmenis, o tik iš lagerio maisto išgyventi neįmanoma. Moterys, bulvėmis pasisotinę, pačios nevalgė šlykščios lagerio sriubos. Vy-rai prastumdė spygliuotą vielą, skyrusią juos nuo moterų lagerio, ir moterys jiems į dubenėlius savo sriubą supil-davo. Jie – dėkingi, nors tik kas atlieka jiems atiduodavo, bet ir tai jiems buvo parama. Bandė parnešti jiems bulvių. Prisidėdavo į aulinius batus. Minėta skundikė tą darbą su-trukdė. Skundikės neliko, bet prižiūrėtojai jau buvo aky-lūs, ir ši pagalba nutrūko.

Pagaliau vėl – Lietuva, bet ne su tiek daug džiaugs-mo, kiek buvo tikėtasi. Ir ne dėl to, kad be savųjų, kad iš namų išvyti, mamytė ir sesuo besislapstančios, o ji pri-siglaudė pas netekėjusią savo tetą, kuri su dar dviem savo draugėmis – viena buvusi kun. Deltuvos šeimininkė, pati teta bažnytinių rūbų siuvėja – buvo nusipirkusios namelį ir jame gyveno. Teta tebesiuo bažnytinius rūbus, Bronė eidavo padirbti į kolūkį, tik tai nieko už darbą tada žmonės kolūkiuose negaudavo. Išėitis nežūti badu – pasivogti, o tiksliau – pasiimti, kas priklauso bent gyvybei palaikyti, gyvybei iš to, kas priklausė žmonėms ir buvo iš jų atimta. Ir kunigas per išpažintį pasakė – ne nuodėmė, nes privalai gyvybę palaikyti, o ne prabangai imi.

Bet ne šis skurdas buvo liūdesio priežastis. Ir lage-ryje nebuvo mažesnis. Ta priežastis – Lietuvoje rasti žmo-nės. Labai įbaugini. Kaip lageryje apie ryšininkavimą ji galėjo pasakyti nieko nebijodama, taip čia teko visų bijoti; atrodė, kad ir kiekvienas savęs jsiubauginęs – teko sugrįžti į tokia neatpažįstamą Lietuvą.

Gyvenimas pašviesėjo, kai atsirado galimybė vėl dirbti Tėvynei ir Bažnyčiai. Grįžo iš lagerio kunigas Deltuva ir ieškojo šeimininkės. Prašė savo buvusios, su kuria Bronė gyveno, bet ji jau sakėsi esanti per sena, pasiūlė Bronę. *Aš nemoku indų plauti*, – šį juokavo, – *nes kur buvau, tokio dar-bo nereikėjo. Nieko, atsiras kitokio darbo*, – pakvietė kuni-gas, ir darbo iš tikrųjų atsirado. Ne tiek daug prie bliūdų ir puodų, o daug padėdavo parapijos darbą organizuoti, su vaikais ir su jaunimu darbuoti. Vaikai ir jaunimas susi-rinkdavo padėti ir šventėms, atlaidams pasiruošti. Teko dirbti Patilčiuose, Sudarge, o darbingiausi ir sėkmingiausi buvo darbo metai Veisiejuose. Būnant Sudarge, okupanto laik-raščiai jai rašė "įspėjimus": *Klebono šeimininkė ne klebo-nu rūpinasi, bet motociklu laksto, jaunimą tvirkina, vaikus saldainiais vaišina. Neimkit, vaikai, jos saldainiai kruvini, nes trys jos broliai buvo banditai.*

Vaikai neklaušė, vaikai ėmė. Ypač Veisiejuose jie uo-liai atsiliepėdavo į klebono pasiūlymus. Užsakydavo auto-busą, o Bronė juos lydėdavo į Šiluvą, į Tytuvėnus, į Kryžių kalną. Teko slapstyti. Juos gaudė, sekioja. Kai pro "sek-lį" reikia pravažiuoti, visiems komanda: *Vaikai, gulkit ant grindų*, – ir nė vieno per langus nematyti, tik vairuotojas veža, ir sėdi Bronė – konduktorė. Taip sekiai ir pravažiuo-ja, ieškodami autobuso su vaikais.

Buvo ir kito pobūdžio buvo veikla. Vazinėta su kuni-gu Juozapu Zdebskiu. Jam vienas negerai važinėti, nes kai išlipa, nėra kam mašiną pasaugoti: ypač stengtasi saugoti po pasikėsinimo, kai jo automobilio sėdynės buvo apipurkštos nuodingais chemikalais, ir po to jis sirgo. Vie-na provokacija, atrodė, buvo ruošama ir Bronei jį bely-dint: kun. Zdebskiui išlipus, atsukta prie mašinos žmo-gus; pamatęs, kad mašina netuščia – apsisuka, atgal... Tai neišmanėlis: nors būtų suvaidinęs, kad eina pro šalį, o išsidavė, kad tuščią tikėjosi rasti.

Mirus kunigui Deltuvai, Bronė liko be namų, bet ne be draugų ir draugų. Pažįstama vienuolė užleido gyventi Ma-rijampolėje vieno kambario butelį. Jos pačios namai Zyp-

Bronislova Valaitytė

liuose nusavinti buv. kolūkio pirmininko Gliko; jai buvo su-gražinti pagal Sąjūdžio valdžios paruoštą įstatymą, o į val-džią atėjusi LDDP įstatymą permainė ir antrą kartą namus nu-savino. Gyvena vienuolės jai užleistame butelyje.

Per ilgą gyvenimą ji daug ko išmoko, bet neišmoko vien tik sau gyventi, tik savimi tesirūpinti. *Ką veikčiau, jei negalėčiau dirbti Lietuvai ir Bažnyčiai – be tokio darbo gy-venimas beprasmis.*

Pagal išgales ir dirba. "XXI amžius" užpenermuo-tas, bet negana, kad pati skaito: svarbesnius jai atrodan-čius straipsnius padaugina ir dalina žmonėms. Padrau-gauja su knygų pardavinėtojomis prie bažnyčios – gerų katalikiškų knygelių pati nuperka ir atiduoda žmonėms, ypač vaikiškų – vaikams. Pati turtingiausia Lietuvoje, nes geriems darbams nepritrūksta pinigų: visa pensija tam iš-eina. Pažįstama su Čechėnijos atstove Aminat Saijeva ir kai ją sutinka, pinigų pasiūlo – gal reikia čechėnus pabėgė-lius paremti. Tikrai turtingiausia...

Rinko parašus dėl Čechėnijos reikalų taikaus sprendi-mo, teberenka dėl gyvybės gerbimo ir abortų uždraudi-mo. Lietuvos Sąjūdis, pradėjęs rinkti parašus dėl visuo-menės dalyvavimo teismuose, taip pat jos dėmesio su-laukė: ji viena pati jau yra surinkusi virš 1000 parašų ir dar teberenka. Eina per butus ir renka. Randa visokių žmo-nių ir piktų, bet moka kalbėtis, ir daug kas pasirašo. Ne vienas paklausia kaip suvalkiečiai arba iš viso kaip mūsų laiko žmonės: *Koks atlyginimas už tokį darbą?* Bronė at-sako, kad angelai jos visus žingsnius suskaičiuoja ir, jų dėka, atlyginimas Danguje saugiai padėtas – nenuvertės.

Kukliai ji apie savo darbą sako: *O ką be jo aš veikčiau, viena gyvendama?* Bet daug žmonių po vieną gyvena, tik geri darbai ne visiems rūpi. Kam serialai, kam papplepėjimai bei prieš Lietuvą paburnojimai, kam užsiėmimai savo svei-kata ir galimybių skystis ieškojimas. Bronė tų užsiėmimų nemėgsta, nes kitokia veikla jai yra prasmingesnė.

Ir kaip tik dėl to jos gyvenimo nuotrupos čia surašy-tos. Daug yra jaunystėje panašiai gyvenusių, buvusių drą-sių ir nebijousių asmenybių. Daug Sibire vargusių. Ir ne-blogas pasakojimas apie daugelį išeitų. Trūksta vienos sa-vybės: kiti tik kadaise buvo drąsūs. Jeigu visi arba daugelis būtų išmokę ne vien tik sau gyventi, dabar turėtume kitokią Lietuvą, ir jokie komunistai jokių rinkimų nebūtų laimėję. Mums nepasisekė – daugelis neišmokė, bet ir pasisekė, kad nors Bronislova Valaitytė ir dar ne vienas – išmokė, ir nors jų – vienetai, bet be jų Lietuvoje būtų dar blogiau.

Jei būčiau patarėjas

Vilius Bražėnas

Patarėjams sunkūs laikai

Tiems, kurie vadovaujasi tautine sąmone ir valstybingumo nuojauta šiandien būti bet kurioje Lietuvos Respublikos valdžios atsakingoje vietoje turi būti neįmanoma. Tačiau yra tokių, kurie, anot seno posakio, "turi kiaulės akis", ir visi tie skandalingi korupcija ir neapsikuoipimu kaltinimai valdžiai – nė motais. Atrodo tol, kol per sekančius Seimo rinkimus nomenklatūrininkai ir archangelškininkai nebus pasmeigti ant politinių šakių ir išnešti į istorijos sąvartyną, sėdės prisivilę savo valdiškose kėdėse su atkištu maišu ties ES gausybės ragu. Todėl šiandien, jei ir būčiau žvalus, ką tik pasauliui akis pravėręs jaunuolis, nė iš tolo nestočiau į patarėjų kandidatų eilę. Tačiau, dažnai niežti liežuvių duoti valdžiai patarimus, nors ir neprrašomas.

Ką patarčiau šiandien?

Tiems, kuriems rūpi Lietuvos likimas, patarčiau spausti visas valdžios sritis atlaikyti tame politiniame kermošiuje vieną – kitą momentą pagalvoti bent apie pagrindinius būtinus žingsnius L.R. rytdienos saugumui užtikrinti. Dabar reikia imtis žingsnių, kurie teigiama paveiktų viso Baltijos regiono, net visos ES, ateitį. Siūlyčiau:

Formaliai ir propaganda kelti aikštėn Molotovo-Ribentropo pakto primenantį gėdingąjį Šrioderio-Putino "paktą" – suokalbį tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu. Tuo pačiu prieš pasaulio viešąją nuomonę iškelti JAV V.P. Diko Čeinio įspėjimą apie Rusijos energetinį šantažą. Bent jau, kad niekas negalėtų sakyti: "O kodėl tylėjote?"

Černobilis ir dujotiekis

Organizuoti kitas Baltijos regiono valstybes reikalauti iš ES narės – Vokietijos, kad sustabdytų dujotiekio darbus, kol negaus neišaiškų ekologinių tyūrų užtikrinimo, kad nei dujotiekio tiesimas, nei jo naudojimas nesukels Černobilio masto katastrofos Baltijos jūroje. Ir nereikia manyti, jog "iš to nieko nebus", nes tai bus formalus atsakymo naštos Vokietijai užkrovimas. Tai atsilieptų ir kitose derybose.

Jei be saugumo užtikrinimo ir net po kokio nors (aiškiai neaiškaus...) užtikrinimo dujotiekis bus tiesiamas, viešai, per visus galimus diplomatinis ryšius reikalauti, kad kitas savo kaimynas, priedu – ES narė, KGB pulkininkų valdomai Rusijai dar kartą išduodanti Vokietiją jaustų pareigą gaunamomis Putino dujomis pasidalinti su Lenkija ir trimis Baltijos valstybėmis. (Suprantama, jei tai darytų, jai nieko neliktų...)

Europos "senbūvių" atsakomybė.

Būtų klaida, žinoma, jei tik dujotiekio apeinamos valstybės grumtųsi diplomatija bei propaganda su Vokietija ir, netiesiogiai, su KGB-istine Rusija. Reiktų priminti likusiai Europai jos moralinius ir valstybinius ES įsipareigojimus kitoms ES narėms.

Gera proga priminti, kad mus iš civilizuočių diplomatinio aukštybių pamokyti pasišovusios Europos valstybės tylėjo, kai Lietuvą ir kitas pavergtas Europos tautas virš 50 metų engė ir žudė dabar Europos pramonę dujomis maitinanti Maskva.

Patogiai tylėjo ir tada, kai Kremlius jų panosėje statė pavojingą, ypač sovietinėje "saugumo" priežiūroje, Ignalinos atominę jėgainę. O dabar jie nori, kad ją tuoj pat uždarytume, ir dargi mus palieka atvirus Maskvos energetikos šantažui. Ir šiuo atveju patogiai tyliama "kultūringoje" bei "demokratinėje" Europoje. Tai aiškiai parodė ES užsienio politikos kariuko Solano laikysena valstybių vadovų suvažiavime Vilniuje. O ponas Solanas JAV dešiniųjų spaudoje net prieš porą dešimtmečių buvo minimas kaip "Pirėnų ultrasocialistas". Tada jis trynėsi tarp Jungtinių Tautų globalizmo vaidilių.

Įsipareigojimai prieš įsipareigojimus.

Kai Briuselis nesilaiko ES įsipareigojimų kuriai savo narei, nebūtina iš ES išstoti. Pakanka pasirinkti, kokių įsipareigojimų ES dėl to dera atsisakyti Briuselio diskriminuojamai ES narei. Šiuo atveju aišku, kad Lietuvai apsiginti nuo diskriminacijos ir to kylančio energetinio šantažo, logiška ir tikslinga susilaikyti nuo Ignalinos jėgainės uždarymo. Savo archyve turiu seną WASHINGTON TIMES dienraščio straipsnį, kuriame teigiama, kad kai kuriems buvusiems Sovietų okupuotiems kraštams sovietinių atominų jėgainių uždarymas yra "tolygu valstybės uždarymui".

Tad, jei būčiau mūsų Vyriausybės, Seimo ar Prezidento patarėju, patarčiau viešai ir garsiai paskelbti, kad Lietuva reikalauja sustabdyti ES eurokratų energetinę diskriminaciją ir derėtis iš naujo visais ES ir Lietuvą siejančiais energetikos klausimais. Jei ES nesiims žygių sustabdyti Maskvos šantažą, ieškoti kitų energetikos šaltinių ir reikalauti, kad kitos ES šalys padengtų statomos naujos, saugesnės jėgainės statybos išlaidas, kol mes uždarysime dabartinę jėgainę.

Briuselio prieš Lietuvą diskriminacijos byloje būti arbitru bei tarpininku reiktų kviesiti pašalinę valstybę, ne ES narę, – JAV.

Šie patarimai priedu gali praversti propagandai ir diplomatijai įvykus galiems pasikeitimams Rusijoje, Europos Sąjungoje, Artimuosiuose Rytuose ar su energetika susijusioje Azijoje bei Afrikoje.

Kai Lietuvos akmenys šaukia

"Jei šie tylės, akmenys šauks." (Iš šv. Evangelijos)

Vilius Bražėnas

Lietuvą ir lietuvių tautą ištikusios baisių 1940 ir 1941 m.m. tragedijos atrodė dar baisiau, kadangi jos ištiko žavių Lietuvos birželių metu. Kur kitur pasaulyje rastum tokius birželius! Vienok "Birželis" netapo istoriniu mėnesiu dėl savo grožio. Jį tokiu padarė ultimatinė pirmoji Sovietų okupacija ir pirmieji, tautoje neapsakomą įspūdį palikę, mirtiniai trėmimai.

Be dviejų minėtųjų siaubingų įvykių, birželis iškėlė ir tautos savigarbos bei laisvės meilės didvyriškas apraiškas. 1941-ųjų metų birželis istorijon įsiveržė proga pajutusias tautos sunkimų ir, karo sąlygomis, nepaprastos drąsos pareikalavusiu Nepriklausomybės paskelbimu. Priedu, 1944-ųjų metų birželį patriotai apvainikavo vainiku Aukštaitijoje, kame prieš antrosios okupacijos durtuvams įsmingant Lietuvos žemėn, kilo idėja ir susiformavo lyg ir atkurta Lietuvos kariuomenė tapusi Tėvynės apsaugos rinktinė (TAR). Prie jos Žemaitijoje prisijungus (vos spėjusiam susiformuoti) Žemaičių pulkui, TAR prie Sedos 1944 m. spalio 7 d. pastogo kelią Sovietų tankams, nors buvo palyginamai beginklė. Tad Lietuvos Birželis istorijoje užsitarnavo neišbraukiamą skyrių.

Ateities kartos mus kaltins tautinės pareigos neatlikimu, jeigu dabar, minėdami 1940-ųjų ir 1941-ųjų metų skriaudas, ašaras ir kraują bei kitų birželių ryžtą ir drąsą, bandysime išsėtis ant senų skausmų erškėčių ir drąsos laurų vainikų.

Savo kova prieš tiriją pagarsėjęs antikomunistas amerikietis istorikas Robertas Velčas (Robert Welch) jau 1956 m. pajuto, kur komunistai ir jų "sputnikai" veda pasaulį. Todėl jis įspėjo, kad vis dar verda kova už tiesą ir laisvę: "Tikrai sąžiningam žmogui šiandien nėra nei poilsio, nei Nirvano." Atseit negali būti tos budistų skelbiamos malonios nebūties gyvenimo. Yra tik pareiga dalyvauti kovoje sąžiningųjų pusėje.

Tad galioja ypač mums, ne tik pamačiusiems bet ir pajutusiems pasaulinės vergovės siekiančių Rytų ir Vakarų sąmokslininkų veiklos padarinius. Todėl jeigu kas nors šiandien ilsisi ant praėities žygdarbių vainikų ir besitęsiančioje kovoje nėra tuo, kuo turėtų ir galėtų būti, niekiniais paverčia savo kad ir didžiausius praėities nuopelnus. Priedu, toksai buvęs didvyris išduoda savo žuvusius ir sužalotus buvusius bendražygius. Nes kiekvieno gyvu likusio kovotojo pareiga apkasuose užimti kritusio draugo vietą.

Šiandien kovojame vis besikeičiančiame kare ir besikeičiančiuose frontuose su įvairiai užmaskuojančiu priešu. Dabar, atgavus Nepriklausomybę, kova vyksta naujais ginklais ir naujais šūkais. Todėl turime iš savo vaidmenį atlikusio "Liūdesio ir vilties" šūkio išmesti "vilties" šūkį ir pakeisti jį "ryžto" šūkiumi.

Viltis atliko savo vaidmenį. Ji daugeliui padėjo išverti kalėjimų ir tremties metus. Viltis grįžti gimtinėn, viltis sulaukti Nepriklausomos Lietuvos palaikę kovotojų ginklu ir kitų rezistentų dvasią. Kai nesi savo Tėvynės laisvų piliečių, kai nesi savo valstybės ir savo paties likimo teisėtu kalviu, tave palaiko viltis ir malda. Tačiau, kai politinė mūsų valstybės padėtis ir ateitis daug kuo priklauso nuo mūsų, galioja paraginimas: "Melskis, lyg visa priklausytų tik nuo Dievo, ir dirbk, lyg visa priklausytų tik nuo Tavęs". Kovojusieji už Nepriklausomybę jos ne vylėsi, o siekė. Tad ir dabar "viltis" daug kam yra tik pasiteisinimas pasitraukti iš kovos už geresnę, laisvesnę, teisingesnę Lietuvą. Kaip ir lyg KGB nusamdytų teiginiai – "nieko negalima padaryti."

Dabar "viltimi" dangstosi politiniai ir visuomeniniai parazitai, kurie "viliasi", kad kas nors kitas už juos pasirūpins Tėvynės ir kitais reikalais, o jie "patriotiškai" tik kritikuos jų veiklą, patys nepajudindami piršto Lietuvos pakylėjimui iš okupacinės klampynės.

O šių dienų kovoje, pagal savo išgales, gali dalyvauti visi tautiečiai – nuo moksleivių iki senolių. Ir visi juk privalo. Į mus šaukia partizanų kovų laukų akmenys. Į mus visus šaukia ir kovon kviečia tremtinių ešelonus palydėję geležinkelio bėgiai, genocido aukų kapai, provincijoje pasklidę paminklai ir kryžiai, užslėptų ar pamirštų didvyrių kapų kupsteliai pamiškėse.

Net Vilniuje, eidamas vien Gedimino prospektu, ties Lukiškių aikšte, Aukų gatvėje, išgirsti pareigos kovoti šauksmą iš paminklo kiekvieno akmens. O KGB genocido rūmų sienos kiekvienas blokas iškaltas čia nužudytųjų vardais ir pavardėmis. Ir daugumoje – jaunų, jaunų, jaunų.

Jie ypač šaukia į savo amžiaus vyrus ir moteris, o labiausiai į politinių kalinių ir tremtinių vaikus ir vaikaičius. Ir gal tikisi, kad šie pakeltų balsą už juos, už akmenis, kad Lukiškių aikštėje išaugtų tinkamas paminklas žuvusiems kovoje už laisvę.

Negi tylėsime ir paliksime šaukti tik akmenims?

Laidotuvės (iš knygos "Skriauda")

Ričardas Vaicekaskas

Grupė kalinių, lydimą sargybos, išėjo į Trofimovską vežti lavonų. Mudu su Vaclovu Vaitulioniu (Lietuvos policininku iš Nedzingės) likome kurenti laužus, kad lavonų vežėjai neklaidžiodami galėtų grįžti. Laisvi nuo pareigų kaliniai sulindę į palapinę snaudė sėdėdami ant grindų. Prie laužo stovėjo kibiras karšto vandens. Pagaliau grįžo vežėjai. Rogelėse gulėjo mirusieji, kuriais administracijai reikėjo skubiai atsikratyti. Grįžę ir pasišildę prie laužų bei atsigėrę arbatos, kaliniai vėl buvo išvaryti antrą kartą vežti tą baisų krovinį. Anksti ryte, dar neprašvitus, grįžo vežėjai. Darbas baigtas! Poilsis! Greičiau į palapinę! Sutemus bus vėl tas pats, jeigu Artemjevas nesugalvos ko nors naujo. O naujo jis sugalvojo. Supratęs, kad įšale iškirsti masiniam kapui duobę bus sunku, nutarė lavonus skandinti. Mudu su Vaclovu Vaitulioniu dviejų metrų storio lede iškirtome erdvią eketę. Tuojau pat prisistatė Artemjevas ir atsivedęs du žaliūkus liepė į eketę mesti lavonus. Žaliūkai, pagriebę sušalusį lavoną, metė jį į eketę. O siaube! Lavonas pluduriavo ir neskendo. (Ilgai buvęs šaltys lavonas, kad ir keista, išdžiūsta ir tampa lengvesnis už vandenį. Prisiminkite kaip net žiemą Sibire moterys išskalbtus baltinius šalčius džiovina, kartojų - džiovina!). Pamatęs tą sceną, Artemjevas pribėgęs griebė kastuvą, mėgindamas lavoną pakišti po ledą. Deja! Lavonas nenugrimzdo, išslydo ir vėl plūduriavo. Mes stovėjome ir žiūrėjome laukdami baigties. Dar pasikamavęs Artemjevas liepė lavoną traukti lauk. Pagulėjęs ant ledo lavonas ėmė blizgėti it laku nuteptas, mat jis pasidengė plonyte ledo plutele. Mums buvo liepta eketę pailginti taip, kad jos vienas nuožulnus galas liestų ledo paviršių, o antrasis - eketės apačią po vandeniu. Kitaip tariant, nuožulnų kelią... į amžinybę.

Į rekonstruotą eketę Artemjevas pats sviedė lavoną ir kastuvu stūmė po ledą. Po kelių nesėkmingų bandymų buvęs žmogus atsідūrė po ledą ir nuplaukė į nežinią. Gerai, bet dar ne visai! Artemjevui liepus, kaliniai atnešė dvi ilgas kartis ir jas skersai suraišėjo taip, kad gavosi it neštuvai ligoniams nešti. Ant tų "neštuvų" užvertę lavoną, įsibėgėję juos pakišo po ledą ir staiga sustojo. Lavonas, veikiamas inercijos, nuo karčių atsiskyrė ir srovės pagautas nuplaukė... jau po ledą. Artemjevas džiaugėsi. Kaip gi ne? Nereikės įšale kirsti duobės! Bet gi va, kaip reikės įrodyti palaidojus žmones? Juk turi būti matomos masinio kapo vietos. Išėitis ir čia buvo rasta. Apšmirinėjęs salą ir gretimas kitas, Artemjevas rado bangų paplautą krantą, ant kurio vos laikėsi velėna. Tuojau pat visi kaliniai su rogelėmis ir kirtikliais atsідūrė prie paplauto kranto. Be didelio vargo laužėme velėnas ir jas pakrovę į rogeles, tempėme į mūsų "bazę". Velėnomis užvertėme geroką tundros plotą. Ant velėnų bėrėme iš pakrantės atvežtą sausą smėlį, jį apliedami vandeniu. Gavosi puiki masinio kapo imitacija. Būdamas labai atsargus, Artemjevas man ir Vaitulioniui liepė dėl visko" baigti kirsti įšale tikrą duobę. Parodymui, jeigu reikės. Artemjevo džiaugsmas, įdiegus naują laidojimo būdą, mums virto bėda. Reikėjo paslėpti tokios neįprastos formos eketę, nes tikrai kiltų įtarimas ir galimi nemalonumai. Artemjevas ir čia rado genialią išėitį. Liepė virš eketės pastatyti mūsų palapinę, o greta jos esančią teritoriją paženklinoti kuoleliais. Atseit, draudžiama zona. Dėl didesnio efekto tundroje buvo pradėta kirsti nauja kapavietė, kurioje buvo tyčia palikti įrankiai. Mes likome be palapinės. Rūko tikrai laužai, ir tie ne per daug dideli.

Viskas buvo galutinai paruošta lavonų skandinimui. Brigada sutemus vežė sušalusius lavonus, o prašvitus jau kiti kaliniai juos bruko po ledą. Darbas buvo gerai organizuotas. Vienas sargybinis pro žiūronus pastebėjo į salą važiuojantį šunų kinkinį. Sargybinis ėmė švilpti. Atseit - pavojus! Atbėgęs Artemjevas, pamatęs šunų kinkinį, liepė skubiai nuleisti eketės palapinės brezentą, o mums visiems imtis kirsti duobę. Prie palapinės, slėpusios eketę, atsistojęs sargybinis. Atseit draudžiama zona. Sandėlis. Kinkinio rogelėms sustojęs, iš jų išsirioglinio žuvų įmonės direktorius ar pavaduotojas, o gal partijos sekretorius. Pasisveikinęs su Artemjevu aplankė "kapines" Net buvo nuvestas prie masinio kapo imitacijos. Apžiūrėjo mūsų tikrą iškirstą duobę. Pasiziūrėjo, kaip mes kertame naują. Atvykėlis liko patenkintas ir atsisveikindamas Artemjevui padovanojo pakelį tabako.

Spektaklis buvo puikiai suvaidintas ir visi patenkinti. Net mes. Lyg tyčia kitą dieną vėl panašiai nutiko. Sargybinis, pro žiūronus pamatęs artėjantį kinkinį, perspėjo Artemjevą. Šis, griebęs žiūronus ir įdėmiai pažiūrėjęs, tarė: "Nieks, kinkinyje sėdi mūsų Jermėjus Jakovlevičius (Čiuprovas - lagerio viršininkas). Jį pažinau iš šuns kailio skrandos".

Iš rogelių išsirioglinęs viršininkas apžiūrėjo laidotuvių konvejerį. Ypač jam patiko

Julija ir Ričardas Vaicekaskai

"Žiūrėkite, kaip turi šaudyti tikras čekistas. Žiūrėkite! Aš tam "žmūrui" tuojau pat išmušiu dešinę akį, o po to kairę. Žiūrėkite, aš nepasirošęs šausiu".

Tai taręs, Artemjevas pakėlęs šautuvą iškart šovė. Patraukęs šautuvo spyną, šovė antrą kartą. Abu kartus kulkos pataikė, išmušdamos akių vietose skyles. Gėrėdamasis savo pasiekimu, Artemjevas netverdams juoku riktėlėjo: "Dabar "žmūrikas" aklas, ir aš jį nušausiu". Driokstelėjo šūvis. Šį sykį sprogstamąją kulka. Galva ištiško. Maža to, greta stovinčiam "žmūrui" taiklusis šaulys ant galvos pastatė tuščią skardinėlę nuo konservų ir riktėlėjo: "Žiūrėkite". Tai taręs staiga iš kailinių kišenės išitraukė naganą ir nesitaikęs šovė. Kairiąja ranka! Skardinėlė nukrito. Parūkė ir komentavę šį šaudymą, sargybiniai vėl išmėgino savo taiklumą. Turnyras baigėsi. Sušaudytus lavonus kartimis mikliai sukišo po ledą.

Koks pasityčiojimas iš žmogaus! Net mirusiojo! Juk žmogus ne savo noru mirė nuo bado ar epidemijos. Mirusį žmogų sušaudė, po to paskandino! Ar teko ką nors panašaus girdėti? Nei hunai, nei totorių ordos, nei fašistai to nedarė. Inkvizicijos laužai neprilygo šioms patyčioms! Tas viskas vyko ne sapne, ne pasakose, o SSRS, Jakutijoje, užpoliarėje, prie Trofimovskio esančioje bevardėje saloje. Kada? 1943 metų pavasarį!

Lavonų konvejeris įvairių, net baltųjų lapių apgraužė. Tai buvo ne tik suaugę vyrai ir moterys, bet net vaikai. Vienų tautybę galima buvo nuspėti pagal rūbus, kiti buvo beveik be rūbų, sustingę įvairiausiose pozose. Krūvoje gulėjo mirusi mergaitė, gal kokių penkerių metų, rankytė prie krūtinės prispaudusi skudurinę lėlytę...

Kartą atvežė lavonus ir juos išvertė iš rogelių, vežėjai pastebėjo vienos senutės ranka prispaustą ant kaklo kabantį mažutį maišėlį. "Auksas, pinigai, brangenybės", - recidivistai šoko prie moters, norėdami ištraukti maišėlį. "Šalin!", - suriaumojo nežinia kaip atsiradęs Artemjevas, kastuvu daužydams besigrumancius. Stipriai apdaužyti kaliniai pasitraukė. Laimėjęs mūsų, Artemjevas pamėgino ištraukti maišuką. Nepasisekė. Ilgai nelaukęs, kastuvu it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme Artemjevą. Sveiki ir apdaužytieji nesitardami žiūrėjo į pagrobą maišėlį. Artemjevas atsargiai atrišo grobį ir jo turinį išbėrė į popirusų Kazbek dėžutę. Tai buvo žemė. Bet kodėl žemė? Ką tai gali reikšti? Nesusigaudydams, ką rado, Artemjevas stovėjo it laužtuvu užlaužęs ranką, pagaliau jį ištraukė. Pačiupinėjo. Kažkas smulkaus. Gal cukrus? Mes, metę pjūklą, įdėmiai sekėme

**Romas
Treideris
1931-08-26**

Valstybės dienos proga už aktyvią veiklą saugant ir puoselėjant prieš 15 metų apgintą Lietuvos Nepriklausomybę Sausio 13-osios Broliją, profesorius Vytautas Landsbergio, kunigo Roberto Grigo, monsinjoro Alfonso Svarinsko ir Brolijos pirmininkės Jadvygos Bieliauskienės pasirašytais Padėkoms raštais, apdovanojo šiuos Laisvės gynėjus: Edwardą Buroką, Joną Buroką, prof. Reginą Parnarauskienę, dr. Juozą Parnaruską, Robertą Ščerbavičių, Zigmantą Vaštakėvičių, Algimantą Zolubą, Algirdą Bikulčių, Antaną Buroką, Stasę Averkienę, Stasę Greiniene, Stanislova Zimnicka.

[illegible]

LLKS rūpesčiu toliau tvarkomos Karių kapinės Naujosiose Rasose Vilniuje. Birželio 15 d. vyko iškilmingos kryžiaus okupacijų aukoms ir simbolinių antkapinių paminklų sovietų okupacijų represijų aukoms atminti atidengimo ir pašventinimo apeigos. Kryžių ir kenotafų pašventino monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Prie kryžiaus, kenotafų, Pietos ir žuvusių karių kapų buvo padėtos gėlės, salliuotava kariai. Galbėjo ir prisiminimais dalinosi LLKS valdybos pirminkas Jonas Burokas, Bronius Katkus, Norilsko Vyčių vadovas, sukilimo dalyvis, Vytautas Seikalis, politinis kalinys, žuvusio 1954 m. Kengyro lagerio sukilime Povilo Seikalo brolis, Juozas Parnarauskas, laisvės kovų dalyvis, nukankinto 1954 m. sovietiniame lageryje Stasio Parnarausko sūnus, Romas Batūra, svietiniame lageryje 1952 m. nukankinto Kosto Batūros sūnus, Gediminas Ruzgys, 1941 m. sukilėlis, Rūta Kaladytė-Lokominienė, Petro Kirlio, nužudyto sovietiniame lageryje vaikaitė, Europarlamentaras prof. Vytautas Landsbergis, Martyna Astrauskaitė, jaunimo atstovas, kuriam buvo įteiktas LLKS nario pažymėjimas.

POLITINIAI KALINIAI - SUKILĖLIAI	
	
ŽUVĘ NORILSKJE 1963m.	
ROMUALDAS DINGIRIS	1914-1996
JEDRIMAS NAURIMAITIS	-1993
JURIS KASPIRAITIS	1913-1993
STASISLOVAS RIMKUS	1922-1993
MACLOVAS BLUMKUS	1921-1993
BRONIS VITKAUSKAS	1912-1993
JONAS ZAKARAS	1921-1993
ŽUVĘ VORKUTOJE 1963m.	
AUGUSTAS BERNARČIŪS	1912-1993
VYKOLAS ČICKIŪS	1919-1993
KACYS KAIKYS	1917-1993
AFANASIJUS KAZANIS	1908-1993
ALFONŠAS KOLAŠKAS	1922-1993
ALFONŠAS LUKČAS	1928-1993
VITKUTAS MANČIŪS	1914-1993
VITALIS MANTKAVIČIUS	1929-1993
VICLOVAS MILKAUSKAS	1925-1993
JUOZAS PUKIS	1909-1993
JUOZAS RAUBA	1921-1993
EDVARDAS VELČKA	1923-1993
ŽUVĘ KEMDYRE 1964m.	
VYTAUTAS MARKIČIŪS	1928-1994
KACYS RIMKUS	1921-1994
POVLAS DEKALIS	1921-1994
KACYS ŠUKČONIS	1929-1994
ŽUVĘ VORKUTOJE 1955-1956m	
ABOLAS BUDOMAS	1929-1995
JONAS JAFILKUSKAS	-1995
JONAS MAKARAS	-1995
JUOZAS EISENVIČIŪS	1929-1996

Kenotafus pašventino
mons. Alfonsas Syarinskas.

Kryžiaus ir kenotafų šventinimas Lietuvos laisvės kovotojams Naujųjų Rasų kapinėse Vilniuje

Garbės kuopos kariai deda vainikus prie Lietuvos didvyrių kenotafų (kenotafų statymo organizatorė - Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga)

„Varpo“ redaktorius Algimantas Zolubas ir kenotafų architektė Živilė Mačionienė

Kauno Žaliakalnio žvalgybos būrio vadas, 1941 m. birželio mėn. 23-28 d. sukilėlių s-gos Vilniaus apskrities skyriaus pirmininkas dim. vyr. lttn. Gediminas Ruzgys (dešinėje)

Kalba Europarlamentaras, prof. Vytautas Landsbergis - 1941 m. Lietuvos Laikinosios vyriausybės ministro Vytauto Žemkalnio sūnus

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos nariai: (iš kairės) pirmininkas Jonas Burokas, Regina Parnarauskienė ir „Varpo“ leidėjas Edvardas Burokas

Čia išskalti vardai Lietuvos didvyrių nužudytų sovietinių okupantų ir armijos krajojovs žudikų

Sovietinių okupantų nužudyto Vilniaus karinio štabo nario Jurgio Gobio duktė Birutė.